

Geschiedenis van de Stichting Oecumenische Hulp SOH

Marcel Leune

Concept, deze tekst is door Jan van Capelleveen gebruikt voor het schrijven van een geschiedenis van SOH:
"Als het te laat is om te bidden".

Inhoudsopgave

Samenvatting

1 BELANGRIJKE GEBEURTENISSEN VOOR HET WERELDDIAKONAAAT IN DE 20^e EEUW

1.1 Ontwikkelingen

1.2 Hoe steunen kerken het werelddiakonaat

1.3 Data

2 Het begin na de oorlog

2.1 Het ontstaan en het werk van InterChurch Reconstruction Committee en het Landelijk IKB voor Noodvoorziening

2.2 De organisatie voor 1952 (opbouw, werkzaamheden, huisvesting)

3 STICHTING OECUMENISCHE HULP AAN KERKEN EN VLUCHTELINGEN; 1952-1987

3.1 Algemeen geschiedenis

3.2 Participanten en Werelddiakonaten

3.3 De organisatie (opbouw, werkzaamheden, huisvesting)

4 STICHTING OECUMENISCHE HULP; 1987 - 1995, en nu?

4.1 Algemene geschiedenis

* Evaluatie SOH

* Landelijk Inzamelingsplan (wortels van Kerken in Actie)

* Bunnik-beraad

* Doorn-beraad

4.2 Samenwerkingsverbanden

4.3 Organisatie

5. GROTE ACTIES

5.1 Eten voor India (1966)

5.2 Kom over de Brug I (1968) en II (1972)

5.3 Biafra (1968-1970)

5.4 SOS-Sahel (1974)

5.5 Eén voor Afrika (1984)

5.6 Afrika Nu (1987)

5.7 Honger in Afrika - kerken helpen nú (1992)

6. Bijzondere initiatieven

6.1 Dochterorganisaties

6.2 Kinderen in de Knel

6.3 Speciale programma's

7. Financiën van SOH.

7.1 Methodiek

7.2 Grafieken

7.3 Enkele conclusies en observaties

[8. Definities en Organisaties](#)

[8.1 Definities](#)

[8.2 Enkele organisaties waarmee SOH samenwerkt](#)

in [Nederland](#)

in [Europa](#)

en [Wereldwijd](#)

[Financieel overzicht](#)

Dit moet een kleine samenvatting worden over 50 jaar geschiedenis van S.O.H.
22/07/1996.

Samenvatting

Eind 1945, direct na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog, vraagt de algemeen-secretaris van de Wereldraad van Kerken (WRK) dhr. Visser 't Hooft mensen van verscheidene confessies een comité te vormen die de hulp vanuit het buitenland via de Nederlandse kerken coördineert als een soort dependance van de WRK. Deze hulp, vooral afkomstig uit de Verenigde Staten, Canada en Engeland, bestaat uit goederen en tegoeden. In het berooide Nederland kan veel hulp gebruikt worden en het comité gaat enthousiast aan de slag. De naam van het comité is Interchurch Reconstruction Committee of the Netherlands.

Bij de installatie stelt de eerste voorzitter, ds. Gravemeyer, als voorwaarde dat alle Nederlandse kerken geholpen worden en niet alleen de kerken aangesloten bij de WRK.

De feitelijke distributie van goederen in Nederland wordt verzorgd door het Landelijk InterKerkelijk Bureau voor Noodvoorziening (LIKB) dat in het hele land distributiepunten heeft ingericht.

Al snel breiden de werkzaamheden van het comité zich uit naar het voorstellen van studenten voor beurzen van de WRK en het uitkiezen van mensen om naar het hersteloord van de WRK, Casa Locarno en het coördineren van de plaatsing en de geestelijke verzorging van vluchtelingen in Nederland (vanaf 1949 komen vluchtelingen ook in de naam van het comité voor; Committee of Interchurch Aid and Service to Refugees).

Al in 1946 wordt vanuit de WRK gevraagd of Nederland niet mogelijkheden ziet om ook gevend te worden. Op dat moment is de produktie in Nederland van goederen nog niet op een niveau dat kerken de hulpstromen kunnen omkeren. Op bescheiden schaal wordt echter vanaf eind 1946 naar het buitenland hulp geboden (goederen Hongarije, vakantiekampen voor Duitse kinderen). De uitvoering van de hulp (verzamelen, uitzoeken, distribueren) wordt nog steeds door het LIKB verzorgd, alhoewel deze organisatie vooral is opgezet voor de hulp in Nederland. Doordat Nederland relatief snel op een basisniveau terug is voor wat betreft voedsel, kleding en onderdak neemt het LIKB een afnemende plaats in ten opzichte van het comité. Steeds meer plaatselijke committees worden slapend of opgeheven en begin jaren 50 verdwijnen ze volledig.

Zoals boven is beschreven is het comité geen uitvoerend orgaan en gebruikt hiervoor het LIKB in Nederland en in mindere mate in het buitenland. Projecten in het buitenland worden via de WRK gefinancierd.

In 1952 wordt Nederland door de WRK aangemerkt als een gevend land. Het is de bedoeling dat de hulpstromen vanaf dit moment alleen uit Nederland gaan. Voor het comité is dit het moment om zich op de toekomst te beraden. De taak wordt nu vooral naar buiten gericht en er moet een financiële basis in Nederland komen. Om dit laatste te bereiken wordt toenadering tot de Oecumenische Raad van Kerken in Nederland (ORKN) gezocht en verkregen.

Mej. M. Schiff, de laatste secretaris van het comité, verwoordt bovenstaande als volgt:

"De behoefte aan integratie geldt bij IRC (het Comité; noot M.L.) des te sterker naarmate de periode tot het verleden behoort dat Nederland ontvangend land is en als giving wordt gezien. De tijd is daar dat de

gemeenten en kerken in Nederland worden aangesproken op het bijdragen aan de leniging van een stuk wereldnood, in die proportie, welke het centrale InterChurch Aid secretariaat (in Genève; noot M.L.) als billijk en aangepast voorkomt. IRC wil dus subcommissie van de Raad heten!" (vergadering d.d. 15/1/52 tussen Raad en IRC)

Ook wordt het comité omgevormd tot een stichting om de onafhankelijkheid te bewaren. Het comité wordt nu op 24 april 1952 de Stichting Oecumenische Hulp aan Kerken en Vluchtelingen (SOH).

Vanaf 1952 tot de vorming van de nieuwe Raad van Kerken in Nederland (RKN) in 1968 is de nieuwe stichting een sub-commissie van de ORKN en worden nieuwe bestuursleden benoemd door deze raad, op voordracht van de stichting. SOH wil de kerken die in de ORKN zitten vertegenwoordigen. Later komen er ook kerkgenootschappen bij SOH die niet in de raad zitten, maar wel in het werk van SOH willen participeren (bv. Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN), 1961-'65).

Ook gaat SOH nu veel actiever een netwerk van contacten opbouwen, eerst in Europa en later ook in de andere werelddelen. Deze contacten zijn o.a. belangrijk omdat ook SOH niet een uitvoerende organisatie is, maar coördineert, financiert en controleert.

Gedurende de jaren 50 krijgen de meeste participerende kerken een eigen commissie of raad die zich bezicht houdt met internationale diaconale hulp naast SOH. Van deze wordt alleen de Sektie Internationale Hulp (SIH, 1956) van de Nederlands Hervormde Kerk (NHK) zo groot dat zij steeds meer werk naar zich toe trekt en een eigen beleid gaat vormen. Later gebeurt hetzelfde met het Algemeen Diaconaal Bureau (ADB, 1960) van de GKN. Tussen SOH en SIH komt het geregeld tot overleg over nauwere samenwerking dan wel fusie omdat men grotendeels hetzelfde werk doet, maar tot uitvoering van de plannen komt het niet.

Lange tijd blijft SOH een klein bureau met weinig mensen en financiële middelen, mede omdat SOH weinig toegang tot de gemeenten krijgt d.m.v. collecten en informatievoorziening. Verder is internationale hulpverlening, later werelddiakonaat, een nieuw werkterrein. In de tweede helft van de jaren 60 komt hierin verandering door een drietal oorzaken. Ten eerste dreigt in 1966 een grote hongersnood in India en er wordt een grote actie georganiseerd die breed wordt ondersteund op de televisie en de radio. Daarna komen in 1968 twee zaken samen. Ten eerste scheidt een deel van Nigeria zich af en noemt zich Biafra. Dit heeft een grimmige burgeroorlog tot gevolg. Politieke leiders zeggen zich er niet in te kunnen mengen omdat het een binnenlandse aangelegenheid is. Een aantal werelddiakonale organisatie waaronder SOH besluit om een luchtbrug te onderhouden naar Biafra om de ergste leed te ledigen. De burgeroorlog duurt ongeveer 2 jaar en SOH doet veel ervaring op met hulpprojecten in deze tijd. Ook de bekendheid van het werk in de gemeenten stijgt enorm door deze ramp. De tweede zaak in 1968 is een grote nationale kerkelijke actie Kom over de Brug. Dit was een algemene actie voor het werk van zending en werelddiakonaat en niet gericht op een bepaalde ramp. Door deze zaken die veel aandacht krijgen in de media is het werelddiakonaat eind jaren 60 volledig ingeburgerd.

Naast deze voor SOH "positieve" ontwikkelingen is er een ontwikkeling die een verwijdering met de achterban tot gevolg heeft en dat is de vorming van de Raad van Kerken in Nederland (RKN) in 1968. Deze nieuwe raad wordt gevormd uit de ORKN door toetreding van de GKN en de Rooms Katholieke Kerk (RKK). Hiermee wordt koppeling aan de raad voor SOH problematisch omdat beide kerken niet in SOH participeren en SOH bij haar ontstaan deze koppeling is aangegaan omdat ze de kerken in de raad wilde vertegenwoordigen en een kanaal naar de gemeenten wilde hebben. Vanaf 1968 is SOH dan ook geen sub-commissie van de raad meer.

De jaren 70 worden voor SOH gekenmerkt door gesprekken over fusie met SIH waarmee een steeds moeilijker samenwerking bestaat. Ook gesprekken nauwere en/of betere samenwerking met andere diakonaten zoals bv. een Raad voor Werelddiakonaat lopen vast en er ontstaat een steeds meer versnipperde markt. Vanaf 1978, de fusiegesprekken zijn op niets uitgelopen, richt SOH zich op een vernieuwde band met de RKN. SOH wil samen met andere diakonale organisaties in federatief verband een sectie vormen. Hier zijn echter ook problemen. Ten eerste overlappen de participanten van beide organisaties zich niet volledig en daarnaast is er verschil van mening over de taakstelling van SOH. In de voorstellen om te komen tot zo'n sectie wordt ook al gesproken over een andere taakstelling voor SOH; zij zal zich meer op onmiddellijke nood en vluchtelingen richten en de langere termijn projecten aan de kerkelijke diakonaten overlaten. Een band met de raad is niet ontstaan, maar uit het overleg is een overlegorgaan ontstaan waarin de kerken met elkaar kunnen overleggen over beleidsoorzaken. Dit orgaan is het Beraad Internationale Dienst (BID, 1984).

Nog steeds blijft er overleg over de samenwerking tussen de verschillende organisaties en de aloude wens van SOH, participatie van de GKN, is een inzet. In 1987 is het zover, de GKN treedt toe als participant. Voorwaarde hierbij is dat het mandaat van SOH een verandering ondergaat en er een werkverdeling ontstaat waarbij er een scheiding (in ieder geval op papier) ontstaat tussen noodhulp en structurele hulp. Daarnaast houdt SOH de zorg voor de hulp aan vluchtelingen en het voedselprogramma van de overheid (VPO). Na 1987 is de basis van SOH dus breder geworden en het werkkterrein smaller. Dit is op dat moment het beste resultaat.

Er is nu een verdeling van taken tussen SOH en de diakonaten van de NHK en de GKN op het gebied van projecten, maar er zijn ook nog andere problemen. Ten eerste is er nog steeds een grote versnippering van de Nederlandse markt en geen overeenstemming over wie welk deel van de markt bestreikt en voor de gevers weinig overzicht waar zij hun geld kunnen storten voor hun doelen.

Laatste maal bewerkt: 26/6/96

1 BELANGRIJKE GEBEURTENISSEN VOOR HET WERELDDIAKONAAT IN DE 20^e EEUW.

De term werelddiakonaat komt pas halverwege de jaren 60 in Nederland in gebruik. Voor die tijd werden andere termen gebruikt, zoals interkerkelijke hulpverlening en oecumenische hulp met de toevoeging vluchtelingenhulp. In de tekst zal werelddiakonaat worden gebruikt, behalve wanneer het voor het begrip noodzakelijk is om een andere term te gebruiken. De term werelddiakonaat omvat ook de hulp aan vluchtelingen.

1.1 Ontwikkelingen.

In deze eeuw zijn er binnen de Europese protestants kerkelijke wereld een aantal belangrijke ontwikkelingen op het gebied van zending en interkerkelijke hulpverlening (later werelddiakonaat):

- het ontstaan van nationale en internationale samenwerkingsverbanden tussen verschillende confessies,
- het aannemen als taak voor de kerken de hulpverlening tussen kerken en aan mensen,
- het aannemen van de gehele wereld als werkgebied voor de interkerkelijke hulpverlening,
- het veranderen van het werelddiakonaat zelf,
- het veranderen van de relaties tussen de donoren en de ontvangers.

Samenwerkingsverbanden:

Internationale organisaties, zoals o.a. de Wereldraad van Kerken, ontstaan door een steeds betere communicatie in de wereld en vooral Europa. Ook groeit het besef dat samenwerken waar dat kon, zonder de eigen identiteit kwijt te raken, belangrijk is voor de invloed op de gebeurtenissen in de wereld. Coördinatie en afstemming van de werkzaamheden is erg belangrijk; bovendien groeit deze eeuw het besef dat verschillende kerken veel van elkaar kunnen leren.

In Nederland ontstaan uit door deze ontwikkelingen o.a. de Zendingsraad (NZR, 1929) en de Oecumenische Raad van Kerken (1935).

Hulpverlening als taak:

Een van de gebieden waarop de kerken meer gaan samenwerken is de interkerkelijke hulpverlening. Al tijdens de Eerste wereldoorlog werken kerken samen op dit gebied (bij de verzorging van krijgsgevangenen). Na deze oorlog worden er bureau's opgericht die namens de samenwerkende kerken de hulpverlening als taak hebben. Tussen de twee wereldoorlogen en direct na de Tweede wereldoorlog beschouwen de kerken de hulpverlening aan kerken en personen als een tijdelijk taak; er moet opgebouwd worden wat verwoest is, mensen moeten

naar huis kunnen of een plaats ergens anders vinden en daarna kan de hulpverlening stoppen, want de nood is over. Pas eind jaren 40, begin jaren 50 gaan de kerken inzien dat deze internationale taak een permanente verantwoordelijkheid van en voor hen is.

De wereld als werkgebied:

Door hun achtergrond - ontstaan vanuit Europese kerken - en omdat de zending de rest van de wereld als haar werkterrein ziet blijft het werkgebied van de hulpverlenende bureau's lange tijd beperkt tot Europa. Na de Tweede Wereldoorlog ontstaan in andere delen van de wereld ook vluchtelingproblemen (o.a. in Palestina en Hong Kong). De opvang van deze vluchtelingen en hun mogelijke repatriëring wordt gezien als een taak voor het werelddiakonaat en zij mag naast de zending werken. Al snel (1954) krijgt de afdeling voor interkerkelijke en vluchtelingen hulp van de Wereldraad het mandaat om met al haar hulpsoorten over de gehele wereld bijstand te bieden, naast de zending. De eerste 10 jaar worden de situaties waar het werelddiakonaat mag ingrijpen gereguleerd door categoriën, de zogenaamde Herrenalb-categoriën (zie annex). Uiteindelijk worden deze regels afgeschaft omdat ze als te benauwend worden ervaren en de samenwerking met de zending steeds beter gaat. In deze 10 jaar integreerd bovendien de Internationale Zendingsraad in de Wereldraad.

Ook het onafhankelijk worden van de oude kolonies dwingt een breder geografisch werkterrein af, gedeeltelijk omdat deze nieuwe landen enig wantrouwen t.o.v. de oude zending hebben (teveel met de oude overheersers geïdentificeerd) en nieuwe relaties zoeken.

Veranderingen binnen het werelddiakonaat:

Ontwikkeling, als onderdeel van werelddiakonaat, komt pas in de tweede helft van de 60-er jaren in het centrum van belangstelling te staan. Redenen hiervoor zijn dat werelddiakonaat een relatief nieuwe vorm van hulp was die uit nood-, vluchtelingen- en opbouw hulp was ontstaan. Ook de noodzakelijke institutionele voorwaarden (East Asia Christian Conference en All African Conference of Churches) hadden veel tijd en aandacht gevergd in de beginjaren. In de jaren 60 is dit proces afgerond en heeft het werelddiakonaat de nodige ervaring opgedaan - bijgestaan door en lerend van de zending. Bovendien worden veel oude kolonies onafhankelijke staten. Deze nieuwe staten vragen om ontwikkeling. Ontwikkeling omvatte eerst kennisoverdracht en economische groei. Langzaam verandert het denken over ontwikkelingshulp bij overheden en kerken en gaat meer betekenen.

Naast de oude opvattingen over ontwikkeling komt in de jaren 70 de vraag naar rechtvaardigheid in de verhoudingen tussen de verschillende delen van de wereld; rijk versus arm, machtig versus machteloos. Daarna ontstaat er ook aandacht voor deze verschillen binnen één land, evenals aandacht voor o.a. zelfredzaamheid en mensenrechten als onderdeel van programmadoelen. Binnen de Wereldraad ontstaan een aantal commissies en programma's die zich met gerechtigheid en ontwikkeling gaan bezighouden (Program to Combat Racism (PCR) en Commission on the Churches' Participation in Development (CCPD)).

Sinds in 1989 (val van de Berlijnse Muur) veranderen er in de wereld veel dingen door het wegvallen van het Oost- en Westblok. Met deze verandering moet ook het werelddiakonaat rekening houden, al was het alleen maar omdat door het wegvallen van steun van de blokken er steeds meer interne oorlogen/conflicten ontstaan die niet volgens de oude "regels" verlopen (bv. opbloei nationalisme). Een juist antwoord op deze veranderingen is de uitdaging voor de internationale wereld van de hulpverlening. Voor de Nederlandse protestants kerkelijke wereld komt er nog een uitdaging bij door de eenwording van de drie kerken in het Samen op Weg proces (Evangelisch Lutherse Kerk, Gereformeerde Kerken in Nederland en de Nederlandse Hervormde Kerk) en de veranderingen op de Nederlandse markt die daarmee samenhangen.

Relatie donor-ontvanger:

Bovenstaande veranderende grondregels voor hulpverlening vragen om aanpassing van aanpak. Er wordt continu gewerkt aan de ontwikkeling van een optimale aanpak in verschillende situaties. Deze ontwikkeling zal altijd doorgaan, omdat de situaties steeds anders zijn evenals de mensen die de hulp geven dan wel krijgen. Bij een optimale aanpak hoort naast de praktische werkwijze ook de verhouding tussen de donoren, meestal in het Westen, en de ontvangende landen/organisaties. In het begin van de hulpverlening waren de relaties meestal éérichtingsverkeer, de geldgever bepaalde alles. Omdat bleek dat dit averechts werkte en omdat de ontvangers aangaven mee te willen en kunnen beslissen veranderde de verhouding via verschillende

experimenten met overlegstrategiën van afhankelijke partij naar partner.

SOH

In deze wereld van donoren en ontvangers heeft SOH zich een vaste plaats verworven door het werken met plaatselijke organisaties en wensen, haar professionaliteit en haar betrokkenheid. De laatste tijd is het niet altijd mogelijk om te werken met plaatselijke partners en worden - tijdelijk - mensen vanuit SOH ingezet ter plaatse. De bedoeling bij deze inzet blijft zoals altijd dat na verloop van tijd de taken door een plaatselijke partner worden overgenomen. Als deze er niet is wordt zo'n organisatie door SOH geïnitieerd. Een andere ontwikkeling is dat SOH eigen mensen moet uitzenden om ervoor te zorgen dat fondsen worden gegeven. De filosofie hierachter is dat donoren garanties willen dat hun geld goed wordt gebruikt en vinden dat deze garantie niet door de lokale partner gegeven kan worden. Redenen hiervoor kunnen zijn dat de lokale organisatie te klein is om professionele mensen in te zetten op grote projecten of dat de situatie te instabiel is om plaatselijk te organiseren.

1.2 Hoe steunen kerken het werelddiakonaat.

Het historisch proces heeft ertoe geleid dat de kerken, als instituten, zich op werelddiakonaal terrein op verschillende manieren manifesteren. Zo wordt de werelddiakonale taak uitgevoerd door gespecialiseerde bureau's van de kerken zelf, door oecumenische samenwerkingsverbanden die vanuit meerdere deelnemende kerken worden bestuurd en beheerd, door onafhankelijke christelijke organisaties die op diverse, meestal informele, wijze relaties met de kerk(en) onderhouden of door seculiere organisaties die minstens morele, maar vaak ook personele en financiële steun van de kerk(en) krijgen. Vaak wordt door een kerk al deze vormen toegepast, meestal zonder dat er een principiële keuze gemaakt is.

{{ Paragraaf 1.3 Data moet niet in de korte "populaire versie", wel in de uitgebreide, maar ook dan liever in de annex; nog enige veranderingen nodig ter uitbreiding informatie.

Liefst de nationale en internationale data in twee kolommen naast elkaar zodat men ziet hoe de situaties elkaar volgen}}

1.3 Data.

Hieronder enkele data verdeeld in Internationaal en Nederland. Ik realiseer mij dat vele gebeurtenissen en organisaties hieronder niet vermeld zijn, maar er moest een keuze worden gemaakt om de overzichtelijkheid te bewaren.

Internationaal:

1910:

Internationale Zendings Conferentie in Edinburgh. Is de bakermat voor het uiteindelijke ontstaan van de Internationale Zendingsraad (International Mission Council) en een inspiratiebron voor de eerste leiders van de beweging *Geloof en Kerkorde (Faith and Order)*.

1914:

Oprichting van de *Wereldalliantie/-bond ter Bevordering van Internationale Vriendschap door/tussen(?) de Kerken*. In 1948 opgeheven.

1919:

Naast 'Geloof en Kerkorde' (Faith and Order) ontstaat in de oecumene de beweging '*Leven en Werk (Life and*

Work; Praktisch Christendom), de praktische kant van geloven. In de beginjaren sterk begeleid door de Wereldalliantie.

1921:

De *Internationale Zendingsraad* wordt opgericht (International Missionary Council; IMC). De stichting hiervan bevorderde het ontstaan van zendingsraden in alle landen. In Nederland wordt in 1929 de *Nederlandse Zendingsraad (NZR)* opgericht.

1924:

Als gevolg van de conferentie van Praktisch Christendom in Kopenhagen over Oecumenische Hulpverlening (1922) wordt het *Europese Centraal Bureau voor Kerkelijke Hulpacties (EBKH)* opgericht (Genève). De hulp blijft beperkt tot Europa. De taak van het bureau is:

Kerken die in staat zijn hulp te bieden, voortdurend op de hoogte te houden van situaties waar die hulp nodig is en de kerken aan te sporen deze hulp ook daadwerkelijk te verlenen (vooral theologische opleiding, subsidies aan diakonale instellingen, suppleties op predikantssalaris, maar ook hulp aan vluchtelingen).

In de beginjaren van het bureau ontstaat er een confessionele blokvorming en hulp die wordt geboden blijft beperkt tot eigen confessie. Dit heeft tot gevolg dat kerken die geen rijke zusterkerk achter zich hebben verstoken blijven van hulp.

1928:

Paus Pius XI schrijft *Mortualium animos* waarin de oecumene veroordeeld wordt. Dit bemoeilijkt het samenwerken met de Rooms Katholieke Kerk (RKK).

1938:

Sinds dit jaar bestaat de *Wereldraad van Kerken in Oprichting*. Ook wordt tijdens de samenkomst in Utrecht een *Provisional Committee* ingesteld, met Visser 't Hooft als secretaris. Het bureau is gevestigd te Genève.

1942:

In Genève wordt door het Provisional Committee van de Wereldraad in Oprichting het *Departement voor Wederopbouw en Relief (Department of Reconstruction and Relief; DRR)* opgericht.

De werkzaamheden van dit departement beperken zich tot Europa. Door deze beperking kan de hulpverlening het karakter hebben van een tijdelijke inspanning in een acute noodsituatie.

1945:

Het Europese Bureau voor Interkerkelijke Hulp en het Departement of Reconstruction and Relief gaan samen in een afdeling van de Wereldraad van Kerken in oprichting. Het gaat nu heten: *Departement voor Wederopbouw en Interkerkelijke Hulp (Department of Reconstruction and Interchurch Aid; DRICA)*

De taken zijn: opbouw kerken en opvang vluchtelingen.

1946:

In december wordt door de Verenigde Naties de *Internationale Vluchtelingen Organisatie (IRO)* opgericht. Deze organisatie had de opdracht om zich bezig te houden met alle aspecten van het probleem der verplaatste personen (vluchtelingen, niet ontheemden). Het werk bestond vooral uit het verzorgen van voedsel, kleding en woning.

Na een aantal jaren werd het IRO opgeheven (1951/52) en zijn de mogelijkheden vanuit de VN voor vluchtelingen hulp beperkt (alleen Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen; veel lager budget).

1947:

Lutherse Wereldbond (Lutheran World Federation; LWF) opgericht in Lund, Zweden.

1948:

Gemeenschappelijke conferentie van Leven en Werk en Geloof en Kerkorde in Amsterdam. Deze conferentie is ook gelijk de oprichtingsvergadering van de *Wereldraad van Kerken (WCC)*.

"Het significante van de Raad is het geven van een nieuwe mogelijkheid aan de kerken om in een levend spiritueel contact met elkaar te komen, en het reconstrueren van de "fellowship" die was verbroken".. "De Raad is een ontmoetingsplaats van theologiën en niemand weet van te voren hoever een 'oecumenische theologie' zal verrijzen als resultaat van de conversatie, of wat de inhoud daarvan zal zijn" (Visser 't Hooft; The Ecumenical Review, autumn 1948, Volume 1, nr. 1).

De conferentie vindt plaats in het klimaat van de Koude Oorlog. De gedachte van "een verantwoordelijke maatschappij" wordt ontwikkeld (verantwoordelijk voor de gehele maatschappij), die ook voor later werk de leidraad is gebleven. Het gaat in de Wereldraad niet in de eerste plaats om de eenheid der kerken maar om hun gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de wereld.

Als tegenhanger (concurrent) van de WCC wordt, eveneens in Amsterdam, de *International Council of Christian Churches (ICCC)* opgericht. Deze is fundamentalistisch van karakter.

1949:

De zorg voor vluchtelingen, die eerst vooral een zorg voor westerse vluchtelingen was, brengt het Departement voor Interkerkelijke Hulp van de WCC ertoe om ook buiten Europa te kijken (contacten met o.a. Palestina, China, Hongkong, Iran, Filipijnen, Korea).

De *Gereformeerde Oecumenische Synode (GOS, huidige GOR)* wordt opgericht in Amsterdam. De GOS waarschuwt tegen deelname aan de WCC.

1954:

Tweede Assemblee van de WCC in Evanston, Verenigde Staten. **Oecumenische Hulpverlening krijgt mandaat om uit te groeien van een Europese organisatie tot één die de gehele oecumene omspant.** Nu de hele wereld het werkveld wordt is verdere samenwerking en coördinatie van werkzaamheden met de Internationale Zendingsraad noodzakelijk.

Hulp veranderde met het wijdere mandaat aanzienlijk, want de hulp in Europa was tijdelijk en in vrede uitgevoerd. In de andere werelddelen was er veel onrust (dekolonisatie) en een soms onafzienbare hoeveelheid ellende.

1958:

VN roept op om 1% van het BNP aan Ontwikkelingssamenwerking te besteden (n.a.v. rapport Tinbergen).

1961:

Op de derde assemblee van de WCC in New Delhi, India, wordt aan de afdeling voor hulpverlening het woord *worldservice* toegevoegd om aan te geven dat de kerken in de gehele wereld een taak hebben te vervullen.

Hier wordt besloten om de Internationale Zendingsraad (IMC) volledig in WCC te integreren als een studie-afdeling.

De Assemblee werd ook bijgewoond door waarnemers vanuit de Rooms Katholieke Kerk.

1968:

Vierde Assemblee van de WCC, te Uppsala, Zweden. De vraag hoe men in een veranderende wereld met elkaar moet samenleven staat centraal. De assemblee vond plaats tegen de achtergrond van een mislukte Wereldhandelsconferentie te New Delhi, studentenopstanden in Europa en oorlog in Vietnam.

Uitdaging aan de kerken om een actievere rol te spelen in de bestrijding van de structurele oorzaken van honger en armoede. Men ging verder in de lijn van Genève. Kerken moeten samenwerken met alle mensen van goede wil (allerlei organisaties en kerken).

De Assemblee vraagt de kerken om een deel van hun inkomen beschikbaar te stellen voor ontwikkelingswerk

1975:

Assemblee (5e) te Nairobi, Kenia. Het werelddiakonaat krijgt van de vergadering de inhoud van hulp aan vluchtelingen in rampgebieden.

1983:

Assemblee (6^e) te Vancouver. Hier staan de mensenrechten op de agenda. Het werelddiakonaat wordt actueel gehouden door de rampen die veelvuldig voorkomen, helaas.

1989:

Berlijnse Muur wordt neergehaald (oktober) en in november komt Roemenië in opstand en zet president Ceaucescu af (hij wordt later met zijn vrouw geëxecuteerd. Dit alles betekent het einde van de Koude Oorlog en luidt voor de hulpverlening een nieuw tijdperk in. De hulpverleners komen o.a. steeds meer in interne conflicten terecht (zoals burgeroorlogen).

1994:

Action by Churches Together (ACT); een initiatief van de WCC en LWF. Opgericht om te komen tot een betere communicatie en coördinatie tussen de organisaties die voor humanitaire hulp zorgen. Ook moet het de partners beter voorbereiden op spoedgevallen.

Nederland:

1914:

Rooms Katholiek Huisvestingcomité ontstaat in Nederland. Dit comité wordt opgericht voor de opvang van Belgische vluchtelingen.

1926:

Instelling *Commissie voor Diakonale Armeazorg* van de Nederlandse Hervormde Kerk.

1935:

Oecumenische Raad in Nederland. Samenbundeling van een aantal oecumenische organisaties, die ontstaan waren uit de wereldwijde bewegingen.

1944:

Tijdens de hongerwinter wordt in Nederland een Interkerkelijk Comité opgericht om de noden van de bevolking te ledigen.

1945:

De hulp komt snel op gang en in zowel gevende als ontvangende landen worden oecumenische organen opgericht om de hulp te coördineren. In Nederland zijn er als hulporganisaties o.a. het *Landelijk Interkerkelijk Bureau voor Noodvoorziening* (LIKB) en het *InterChurch Reconstruction Committee* (IRC).

1946:

In dit jaar wordt op 10 mei de *Oecumenische Raad van Kerken in Nederland* heropgericht, maar nu zijn de deelnemende kerken wel direct vertegenwoordigd.

1951:

Nederland is volgens de Wereldraad zover hersteld van de oorlog dat het niet meer gezien wordt als een ontvangend land voor hulp.

1952:

Oprichting ***Stichting Oecumenische Hulp aan Kerken en Vluchtelingen (SOH)*** - 24 april - als opvolger van het LIKB en het IRC.

1956:

Oprichting *Sectie Internationale Hulpverlening (SIH)* van de Algemene Diakonale Raad van de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK). Bij de Remonstrantse Broederschap wordt een Diakonale Raad ingesteld.

In maart wordt de *Nederlandse Organisatie Voor Internationale Bijstand (NOVIB)* opgericht.

1957:

Algemene Diakonale Arbeid (ADA) van de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) opgericht. Het uitvoerend orgaan hiervan is het *Algemeen diakonaal bureau (ADB)*.

1960:

Stichting "Mensen in Nood" ontstaat uit de reorganisatie van het Rooms Katholiek Huisvestingcomité.

1962:

Door SOH en NZR wordt in september *Dienst Over Grenzen (DOG)* opgericht. Dit bureau is er voor de bemiddeling en begeleiding bij uitzending van personeel op aanvragen van derden.

1964:

Op 30 December wordt het *Interkerkelijke Christelijk Coördinatie Orgaan (ICCO)* in Nederland door SOH en de NZR opgericht. Hiermee ontstond een organisatie voor de ontvangst van de gelden, die vanaf 1965 door de regering beschikbaar zouden worden gesteld via het zogenaamde *Medefinancieringsprogramma*.

1965:

Eerste maal een minister voor Ontwikkelingssamenwerking (Bot). De begroting voor 1965 bedroeg 5 miljoen gulden. Dit jaar ging dan ook het Medefinancieringsprogramma van start. Het geld dat beschikbaar wordt gesteld wordt als volgt verdeeld: 40% Protestantse organisaties, 40% Rooms-Katholieke organisaties via Centrale Missie Commissariaat (CMC) en 20% voor projecten van andere signatuur.

1968:

Raad van Kerken in Nederland (RvK) opgericht, uit de Oecumenische RvK ontstaan na toetreden Rooms Katholieke Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland.

1969:

Als onderafdeling van het Centrale Missie Commissariaat (CMC) wordt het rooms katholieke coördinatiepunt voor ontwikkelingssamenwerking in het leven geroepen. De naam van deze afdeling wordt: *Centrale voor Bemiddeling bij Medefinanciering Ontwikkelingsprogramma's (CEBEMO)*.

1971:

In Nederland ontstaat de beweging *Samen op Weg*. Dit is een initiatief van de NHK en de GKN. De Evangelisch Lutherse Kerk heeft waarnemers in de beweging.

1975:

De Gereformeerde Kerken in Nederland worden lid van de Wereldraad.

1977:

HIVOS, *Humanistisch Instituut Voor Ontwikkelingssamenwerking*, de humanistische poot voor medefinanciering wordt opgericht. Bestaat eigenlijk al sinds 1968, maar in het begin waren er alleen winkels en geen ontwikkelingswerk.

1983:

Beraad Internationale Dienst (BID), in Nederland. Geboren uit het idee om 1 werelddiakonaat van de kerken op te zetten. In het BID nemen 4 organisaties deel; Algemeen Diakonaal Bureau van de GKN, Generale Diakonale Raad van de NHK, ICCO en SOH. Later worden meer kerken en kerkelijke organisaties lid.

1990:

Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO) ontstaat. Dit is niet echt een organisatie, maar een samenwerkingsverband bij nationale acties op het gebied van fondswerving en voorlichting. Wortels liggen in 1966 (actie voor India). De aanleiding om de samenwerking echt formeel te regelen zijn Eén voor Afrika ('84) en Afrika nú ('87).

1992:

Bureau Beleidsbeïnvloeding Ontwikkelingssamenwerking (BBO) opgericht, waarbij de naam het doel weergeeft.

1993:

November. Op gezamenlijke synode van de NHK, de GKN en de Evangelisch Lutherse Kerk wordt het concept kerkorde voor de Verenigde Protestantse kerk in Nederland aangenomen.

1995:

Kerken in Actie, een nieuw initiatief in Nederland op het gebied van oecumenische hulpverlening. Er wordt door verschillende werelddiakonale organisaties samengewerkt op het gebied van voorlichting en fondsenwerving.

Laatste maal bewerkt op 19/7/96

2 Het begin na de oorlog.

2.1 Het ontstaan en het werk van InterChurch Reconstruction Committee en het Landelijk IKB voor Noodvoorziening.

Tijdens de oorlog wordt in 1944 door het *Provisional Committee van de Wereldraad van Kerken in Oprichting* (komt vanaf 1942 bijeen) het *Department for Reconstruction and Relief (DRR)* opgericht. Dit departement heeft als taak precies wat de naam zegt; de wederopbouw van kerken na de oorlog in Europa en verlichten van noden.

Na de oorlog gaan het Departement en het *European Central Office of InterChurch Aid (sinds 1924)* samen. Dit gebeurt omdat de taken van beiden overeenkomen en de laatste een grote hoeveelheid ervaring meeneemt. Na deze samensmelting verandert de naam van het departement in *Department for Reconstruction and InterChurch Aid (DRICA)* en wordt de nadruk meer op interkerkelijke hulp gelegd in plaats van op materiële hulp. Hierna zal het departement voor interkerkelijke hulpverlening van de Wereldraad het Departement worden genoemd om verwarring te voorkomen door de vele naamsveranderingen.

Na de oorlog begint ook in Nederland de wederopbouw en de verzorging van vluchtelingen. Om te komen tot nadere samenwerking tussen de kerken worden voor de distributie van goederen, opvang van vluchtelingen en de opbouw van kerken oecumenische organisaties opgericht in de lijn van de internationale organisaties in Genève (Wereldraad in Oprichting en zijn departementen).

De algemeen secretaris van het Provisional Committee, dhr. Visser 't Hooft, roept op 3 november 1945 een aantal kerkelijke mensen van verschillende confessies in Nederland bijeen om een comité te vormen dat dienst zal doen als dependance van het Departement in Genève. Dit comité krijgt de naam *Interchurch Reconstruction Committee of the Netherlands (IRC)*. Hieronder zal naar het IRC worden verwezen als het "Comité" om verwarring te voorkomen bij de naamsveranderingen. De taak van het Comité is:

Coördinatie van de hulp vanuit het buitenland - goederen en geld - via de nederlandse kerken aan de Nederlandse bevolking.

Deze taakomschrijving geeft aan dat Nederland net na de oorlog door de internationale gemeenschap als een hulpbehoevend land wordt gezien. De hulp is vooral afkomstig uit Amerika, Canada en Engeland.

De eerste leden zijn:

Ds. K.H.E. Gravemeyer (NHK, voorzitter)

Mgr. E. Lagerwey (OKK)

Ds. C. Nijdam (DB)

Mr. G.A.J. ter Linden (NHK, secretaris)

al snel komen hierbij:

Mej. W.M. Berends (NHK, bureaumedewerkster en later secretaris)

Ds. F. Kleijn (RB, latere vice-voorzitter)

Bij de instelling van het Comité wordt door ds. Gravemeyer de voorwaarde gesteld dat alle nederlandse kerken geholpen worden en niet alleen de kerken die bij de Wereldraad in Oprichting aangesloten zijn (o.a. de Gereformeerde Kerken in Nederland zijn geen lid). Dit was akkoord indien de ontvangende kerken wel aangaven welke hulp ze naast de hulp van het Departement ontvingen.

Voor de distributie van de hulp werd Nederland opgedeeld in 15 noodgebieden (later 21). Voor elk van deze noodgebieden wordt een persoon aangewezen die verantwoordelijk is voor de distributie en de organisatie. Begin 1946 is er een vergadering van vertegenwoordigers van landelijke organisaties van verschillende kerken en het Comité (een aantal van de leden zijn ook tegelijkertijd vertegenwoordiger voor hun kerk). De vergadering besloot dat bij de verdeling van goederen de "oude" interkerkelijke bureau's (IKB's, zie kader) uit de oorlog in te schakelen. Bovengenoemde vertegenwoordigers van kerken vormden later het bestuur van het *Landelijk InterKerkelijk Bureau voor Noodvoorziening (hieronder genoemd het LIKB)*, dat een eigen secretariaat had (Mr. F.L.S.F. Baron van Tuyll van Serooskerken (NHK) is de eerste directeur en neemt zitting in het Comité voor het LIKB).

InterKerkelijke Bureau (IKB)

Dit waren kleine comités die met ontvangst en verdeling van de goederen waren belast. In de hongerwinter waren ze ontstaan. Deze IKB's waren tot stand gekomen als **nationale** organisaties om goederen uit het oosten van het land naar de hongerprovincies in het westen te brengen.

Als idee werden ze nu weer in het leven geroepen, maar als organisatie droegen ze een ander karakter! Het Landelijk IKB voor Noodvoorziening was een onderdeel van een **internationale** organisatie en tot stand gekomen in contact met en onder supervisie van Genève.

In tegenstelling tot de IKB's uit de hongerwinter stond de Rooms Katholieke Kerk buiten deze LIKB en nam slechts soms als gast en adviseur aan de verdelingen deel.

Het verschil tussen het LIKB en het Comité was, ten eerste het feit dat het Comité een coördinatiepunt was en het LIKB een uitvoerder en, ten tweede, dat het LIKB op Nederland gericht en het Comité er voor de internationale contacten was. In het begin, toen Nederland alleen hulp ontving, was het LIKB veel groter dan het Comité.

Enkele problemen:

Het Comité werd opgericht om hulp via oecumenische kanalen te distribueren, maar al snel ontstond het probleem dat kerken in Amerika niet oecumenisch (via Church World Service), maar rechtstreeks aan hun eigen confessionele zusterkerken wilden geven. In Genève, bij het Departement, was men hier sterk op tegen, maar kon er moeilijk wat aan doen. Bovendien was deze vorm van giften heel succesvol door de persoonlijke contacten. Een ander probleem was dat aan giften via CWS vaak (tot zo'n 80%) door de gevende kerken de voorwaarde werd verbonden dat het geld voor een bepaald project zou worden gebruikt. Hierdoor bleven sommige projecten liggen. CWS werkte niet direct op publiek (net als het Comité), maar via de aangesloten kerkgenootschappen en was dus afhankelijk van de bereidheid van deze genootschappen om hun mensen voor deze hulp aan het werk te zetten. Eind jaren veertig was deze bereidheid relatief gering en de giften die CWS kreeg gaan grotendeels aan Nederland voorbij.

Tenslotte kreeg het Comité weinig aangeboden omdat de kerken in Nederland veel zelf hielden om uit te delen. Hierover was en bleef enig touwtrekken tussen de distributie-organen van de kerken en van het Comité/ LIKB.

Van ontvangend naar gevend:

Al snel (1946) ontstond de discussie met Genève over de vraag of Nederland een "ontvangend" land moet blijven. De status van "ontvangend/gevend" werd overwogen, maar er was nog weinig of geen productie in Nederland en hierdoor kon het aanwezige geld hier niet in goederen worden omgezet. Verder was waarschijnlijk de eerste grote menselijke nood wel gelenigd, maar de kerken hadden zeer grote materiële schade geleden en hulp daarbij bleef hard nodig.

Gesprekken over de mogelijkheden van Nederland - en het Comité - om over te gaan naar gevend werden vanaf dat moment vaak gevoerd. In het najaar van 1946 werd een mijlpaal bereikt: de eerste hulp aan het buitenland vindt plaats (Hongarije). Nederland was op het gebied van oecumenische hulp nu zowel een gevend als een ontvangend land. De gevende kant van de interkerkelijke hulp zal vanaf dit moment alleen maar groeien. Het binnenlandse werk van het LIKB, de distributie van goederen onder de bevolking, nam langzaam maar zeker af. Nederland behield tot 1951 deze dubbele status waarna ze, met een onderbreking door de watersnood van 1953, een gevend land werd binnen het netwerk van de Wereldraad van kerken.

Minder geld:

De oprichting van de *Wereldraad van Kerken* in 1948 had voor het Comité niet veel gevolgen. Het verschil is dat het werk nu meer gesanctioneerd was door de kerken. Waar ze wel mee te maken kreeg is het teruglopen van de interkerkelijke hulp in het algemeen. Dit uitte zich in minder geld en goederen en daardoor een inkrimping van de organisaties. Het bureau van *Church World Service (CWS America)* werd met 2/3 en het Departement met 1/3 ingekrompen. Ook het bureau van het Comité/LIKB ontkwam hier niet aan; minder bijdragen! Een probleem was dat juist dit jaar de werkzaamheden toenamen. Met minder mensen moest meer werk worden verricht.

Nieuwe taak, nieuwe naam:

Eind 1949 besloot het Comité tot meer aandacht voor vluchtelingen hiervoor moesten mensen worden aangetrokken; dit ondanks de moeilijke financiële situatie. Dit besluit werd ingegeven doordat in Genève de taak (en naam) van het Departement veranderden. Dit komt doordat het Departement de taak van de Ecumenical Refugee Commission (sinds 1946) overnamen. Vanaf juni 1949 is de naam: *Department of InterChurch Aid and Service to Refugees (DICASR)*.

Het Comité ondergaat ook een naamsverandering en heet voortaan: *Committee of InterChurch Aid and Service to Refugees (CICASR)*.

Ook de taak van het Comité veranderde:

Na eerst speciaal gericht te zijn op de herbouw van de kerken en het kerkelijk leven, is alle werk thans gericht op de hulpverlening van de kerken onderling, hetgeen inhoudt, dat de kerken in Nederland zowel "gevers" als "ontvangers" zullen zijn.

Ook het vluchtelingenwerk valt nu onder het Comité, na deze taak eerst voor het Ecumenical Refugee Committee te hebben waargenomen.

Financiering van het werk van Comité/LIKB werd steeds lastiger omdat internationaal de kerken niet zoveel beschikbaar stelden aan het Departement. Bovendien zag de Wereldraad Nederland steeds minder als een ontvangend land en de buitenlandse steun nam af (er waren nog wel buitenlandse kerken die via het Comité geld aan zusterkerken gaven). Om geld te krijgen richtte het Comité in januari 1950 aan alle kerkeraden van de bij de Oecumenische Raad aangesloten kerken een verzoek om een bijdrage te geven. Het bleek dat kerken er over het algemeen niet zo open voor staan om door het Comité/LIKB een collecte in de gemeenten te laten houden.

Ondertitel:

In 1952 was "Landelijk InterKerkelijk Bureau voor Noodvoorziening" de nederlandstalige "ondertitel" voor het Comité. Deze ondertitel was in 1951/52 niet meer geschikt. Ten eerste dekte het de lading van het werk niet meer; dit kreeg steeds meer van permanente en structurele aard. Ten tweede was het in het geheel niet de

vertaling, maar was het een organisatie die zeer nauw met het Comité samenwerkte, maar steeds minder belangrijk werd. Het distributienetwerk was op dat moment al nauwelijks meer in werking en steeds meer plaatselijke comités werden opgeheven. Er moest wel een ondertitel zijn, want de engelse naam bleek voor de meeste mensen onbegrijpelijk. De nieuwe ondertitel voor het Comité werd begin 1952: **Oecumenische Commissie voor Hulp aan Kerken en Vluchtelingen**.

Overgang van comité naar stichting:

Er kwam eind 1951, begin 1952 een discussie op gang over wat er met het Comité moest gebeuren wanneer Nederland van een ontvangend/gevend een gevend land zou worden. Als dit in 1952 gebeurd ontstaat bij het Comité de behoefte aan een officiële band met de Oecumenische Raad van Kerken in Nederland. De reden voor deze wens werd door Mej. M. Schiff (laatste secretaris van het Comité) als volgt verwoord:

"De behoefte aan integratie geldt bij IRC (het Comité; noot M.L.) des te sterker naarmate de periode tot het verleden behoort dat Nederland ontvangend land is en als giving wordt gezien. De tijd is daar dat de gemeenten en kerken in Nederland worden aangesproken op het bijdragen aan de leniging van een stuk wereldnood, in die proportie, welke het centrale InterChurch Aid secretariaat (in Genève; noot M.L.) als billijk en aangepast voorkomt. IRC wil dus subcommissie van de Raad heten!" (vergadering d.d. 15/1/52 tussen Raad en IRC)

Deze vorm van samenwerken werd door beide organisaties als wenselijk gezien. Het Comité wilde echter onafhankelijk blijven, ook financieel. Om dit mogelijk te maken en om aan te geven dat de werkzaamheden van het Comité nu een permanent karakter hadden werd het Comité een stichting. Vanaf 24 april 1952 was het Comité veranderd in de **Stichting Oecumenische hulp aan Kerken en Vluchtelingen (SOH)**. SOH was een onafhankelijk (ook financieel) rechtspersoon, maar wel een sub-commissie van de Oecumenische Raad van Kerken in Nederland. Hierdoor vertegenwoordigde het de kerken die deel uitmaken van de Raad. De relatie met de Wereldraad van Kerken bleef hetzelfde: (officieus) correspondent voor het Departement in Genève.

De personen die op dat moment deel uitmaken van het Comité vormen het eerste bestuur van de stichting. In de statuten wordt opgenomen dat ontstane vacatures in het bestuur van de stichting door de Oecumenische Raad nieuwe leden worden benoemd op voordracht van bestuur van de stichting. Nadrukkelijk wordt vastgesteld, doch niet in de statuten, dat de stichting haar fondsen zelfstandig wenst te beheren, al zal de Raad door toezending van de balans van de stand van zaken op de hoogte worden gehouden.

Omvang oecumene binnen SOH:

Een aantal kerken die bij het Comité/LIKB meededen konden zich niet vinden in de doelstellingen van de nieuw opgerichte stichting en maakten de overstap niet. Alleen de leden van de Oecumenische Raad bleven over, zonder de Evangelische Broedergemeente en de Bond der Vrije Evangelische Gemeenten (deze laatste is op dat moment gastlid van de Raad).

Dit waren:

Unie van Baptisten Gemeenten (UBG)

Doopsgezinde Broederschap (DB)

Evangelisch Lutherse Kerk (ELK)

Nederlandse Hervormde Kerk (NHK)

Oud Katholieke Kerk (OKK)

Remonstrantse Broederschap (RB)

2.2 De organisatie voor 1952 (opbouw, werkzaamheden, huisvesting).

Opbouw:

Er zijn eigenlijk twee "organisaties"; het Comité (eerst IRC en later CICASR) en het Landelijk IKB voor Noodvoorziening (LIKB).

Het Comité is opgericht als een dependance van het Departement op verzoek van de Wereldraad van Kerken. In dit Comité zaten personen uit verschillende kerken, met een grote inbreng van de Nederlands Hervormde Kerk. Het Comité is sterk afhankelijk van het buitenland, met name door zijn ontstaansgeschiedenis. Het Comité heeft een dubbele verantwoording; ze hebben een relatie met het Departement (de voorzitter en de secretaris worden door de Wereldraad benoemd) en later ook met de Oecumenische Raad van Kerken in Nederland. Het is opgericht met de bedoeling van een tijdelijk mandaat om de werkzaamheden van de interkerkelijke hulpverlening in Nederland te coördineren. Hierbij maakte het Comité gebruik van het later opgerichte LIKB voor de feitelijke uitvoer van de werkzaamheden (inzamelen, sorteren en distribueren).

Het LIKB werd door vertegenwoordigers van verschillende kerken en christelijke organisaties in Nederland (meer dan bij het Comité) opgericht als centraal punt voor de verdeling in Nederland van hulpgoederen uit het buitenland. Wanneer Nederland zelf hulp gaat geven aan het buitenland worden spullen door de plaatselijke IKB's ook ingezameld en daarna door het LIKB, via de contacten van het Comité, uitgedeeld. Later wordt alleen geld ingezameld en daarvoor was het LIKB niet nodig en werd na verloop van tijd opgeheven (1952).

De vertegenwoordiging van kerken en christelijke organisaties:

In het Comité zijn, indirect, vertegenwoordigd (in 1952):

Nederlands Hervormde Kerk (NHK), Evangelisch Lutherse Kerk (ELK), Remonstrantse Broederschap (RB), Algemene Doopsgezinde Sociëteit/Doopsgezinde Broederschap (DB), Oud Katholieke Kerk (OKK), Unie van Baptistengemeenten (UBG) en de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten (VEG).

In het LIKB zijn naast bovenstaande kerkgenootschappen ook anderen vertegenwoordigd, evenals verschillende christelijke organisaties. De kerkgenootschappen en enkele van de organisaties staan hieronder.

Chr. Gereformeerde Kerken, Quakers, Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband, Gereformeerde Kerken, Leger des Heils, NCSV, VCSV, YWCA, Federatie van Chr. Verenigingen van en voor Vrouwen en Meisjes.

Werkzaamheden:

Waaruit bestaan de werkzaamheden van het Comité en het LIKB eigenlijk? Als eerste moet opgemerkt worden dat alles begon met het feit dat Nederland een hulpbehoevend land was in 1945. Na het eerste jaar waarin veel hulp werd ontvangen van buiten - vooral uit Amerika, Engeland, Zwitserland en Zweden - gingen beide "organisaties" over tot gedeeltelijk geven aan het buitenland. Met de uitvoering van een aantal taken die hieronder genoemd zijn werd dan ook pas 1-3 jaar na oprichting begonnen.

Enkele taken van het Comité zijn:

- Coördinatie van giften,
- Opstellen prioriteitenlijst voor projecten om voor te leggen aan Genève (ontvangende deel),
- Voordracht van studenten voor beurzen van Wereldraad (Scholarship Committee),
- Sturen mensen naar Casa Locarno, een hersteloord van de Wereldraad sinds 1947,
- Coördinatie van studiereizen betaald door derden.
- Begeleiding buitenlandse gasten,

- Vluchtelingenwerk; zorg voor plaatsing en geestelijke begeleiding (door derden uitgevoerd) van de vluchtelingen. (Dit is een taak die eerst werd waargenomen voor het Ecumenical Refugee Committee (jan. 1948-1950) en later een eigen verantwoordelijkheid werd).

Enkele taken van het LIKB zijn:

- Uitdelen voedelpakketten en kleding; in Nederland en later (± 1948) in Duitsland.
- Reageren op directe noodsituaties (waar ze uiteindelijk voor zijn opgericht)
- Verzorgen vakanties voor Duitse kinderen uit kampen (uitgevoerd door stichting IKB Pleegkinderen)

Huisvesting:

Het bureau van het LIKB en het Comité waren altijd op hetzelfde adres. Het eerste adres was: *Carnegielaan 9, Den Haag*.

Eind 1950 verhuisde het Comité naar Utrecht, waar het deel ging uitmaken van het zogenaamde "Oecumenische" bureau (Oecumenische Raad, Oecumenische Jeugdraad). Dit adres was: *Janskerkhof 15, Utrecht*. Hier zit het bureau op de bovenste verdieping in een kamertje. Hier bleef het Comité en later de Stichting enkele jaren.

2.3 Samenwerkingsverbanden

Binnenland:

Het Comité en het LIKB werken in Nederland samen met onder andere: Oecumenische Raad van kerken, Oecumenische Jeugdraad, Kerken (waaronder ook de gereformeerden en de rooms katholieken), het Rode Kruis en de firma Pakhuismeesteren in Rotterdam waar de goederen werden ontvangen, gesorteerd en verdeeld.

Daarnaast was er nog samenwerking met de regering i.v.m. de betaling van de zendingen uit VS. Na verloop van tijd werd dit teruggedraaid en moet het Comité, met fondsen van het LIKB, de zendingen betalen.

Buitenland:

De buitenlandse contacten waren vooral: het Departement van de Wereldraad, Church World Service (CWS) in Amerika, Christian Reconstruction in Europe (CRE) in Engeland en de International Refugee Organisation (IRO) van de Verenigde Naties (tot 1951, hierna wordt deze organisatie vervangen door de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen; met een veel lager budget).

Laatst bewerkt: 11/6/96. Paragraaf 3.3 ben ik niet zo blij mee.

3 STICHTING OECUMENISCHE HULP AAN KERKEN EN VLUCHTELINGEN; 1952-'87.

In dit hoofdstuk volgen we de Stichting Oecumenische Hulp vanaf haar oprichting in 1952 tot het moment waarop SOH een noodhulporganisatie werd, 1987.

In deze jaren groeit de stichting van een klein bureau met twee personeelsleden tot een bureau met ongeveer 25 personeelsleden. Eerst beperken de werkzaamheden zich grotendeels tot Europa en projecten die door de Wereldraad van Kerken worden aangeboden op een zogenaamde projectenlijst. Langzaam groeiden de fondsen die zij tot haar beschikking heeft, groeide het bureau en werd ervaring opgebouwd. De aangegane verplichtingen werden steeds groter en meer verspreid, evenals de contacten met organisaties "overzee". Was alle hulp in het begin beperkt tot Europa met een budget van 10 tot 50.000 gulden, in 1987 steunde de

stichting projecten over de gehele wereld met een budget van ongeveer 17 miljoen gulden.

Het hoofdstuk is verdeeld in 3 paragrafen. In paragraaf 3.1 wordt de chronologische geschiedenis verteld en in paragraaf 3.2 staan de participanten met een kleine beschrijving over de werelddiakonaten SIH/CWD en ADB/CZWD. Tenslotte wordt in paragraaf 3.3 iets over de organisatie en haar werkzaamheden verteld.

3.1 Algemeen geschiedenis.

In 1945 was SOH gestart als een dependance van de internationale afdeling voor Interkerkelijke Hulp van de Wereldraad van Kerken om de hulp naar Nederland te coördineren en de behoeften van de kerkelijke gemeenschap hier te inventariseren. Op 24 april 1952 werd dit Interchurch Reconstruction Committee een stichting met als naam: *Oecumenische Hulp aan Kerken en Vluchtelingen*, hierna SOH.

De reden voor de oprichting van een stichting was dat het Comité een rechtspersoon wilde zijn i.p.v. zomaar een tijdelijk comité. Hiervoor worden hier 3 redenen geponeerd; ten eerste het willen aangeven dat de taken die het Comité op zich heeft genomen na de Tweede Wereldoorlog een permanente verantwoordelijkheid voor de kerken geworden waren, ten tweede het feit dat Nederland vanaf 1952 door de Wereldraad als gevend werd gezien en daarmee er een andere taak ontstond en tenslotte omdat ze een sub-commissie van de Oecumenische Raad van Kerken in Nederland werd, maar wel grotendeels zelfstandig wilde zijn. **(GRAAG ENIG COMMENTAAR; NOOT M.L.)**

SOH was de opvolger van het Comité/LIKB (formeel was SOH niet de opvolger van het LIKB, maar nam wel de taken over en daarom als zodanig vermeld) en nam de functie als (informeel) vertegenwoordiger van Genève en coördinerend orgaan voor de hulpverlening door de Nederlandse kerken over. De hulpverlening aan vluchtelingen had het Comité eerst waargenomen voor het Ecumenical Refugee Committee (opgericht in 1946) en toen dit opging in het Departement in Genève (1949) werd dit een eigen taak van het Comité.

Het doel van de stichting was met bovenstaande dan ook:

"De bevordering van de onderlinge hulpverlening der Nederlandse en buitenlandse kerken en de ondersteuning van die hulpverlening door het voeren van acties, alsmede de hulpverlening aan vluchtelingen in Nederland en het buitenland." (artikel 2, lid 1, statuten 24 april 1952)

Het eerste bestuur van SOH bestond uit de mensen die op dat moment deel uitmaken van het Comité. Dit waren:

Dr. E. Emmen (NHK, voorzitter)

Ds. F. Kleyn (RB, vice-voorzitter)

Mr. F.J.Brevet (NHK, penningmeester)

Mej. M. Hooykaas-Schiff (RB)

Mgr. E. Lagerwey (OKK)

Mr. F.L.S.F. Baron van Tuyll van Serooskerken (NHK)

Ds. R. de Zeeuw (DB)

Dr. H. v.d. Linde (namens Oecumenische Raad van Kerken in Nederland)

De stichting had een bescheiden kantoor dat zich bezighield met de coördinatie van hulp door de Nederlandse kerken in de vorm van geld en de opvang van vluchtelingen in Nederland. Het bureau stelde zelf geruime tijd nog lijsten samen van de behoeften die de Nederlandse gemeenten hadden en probeerde deze gefinancierd te krijgen. Vanaf 1956 werd de hulp aan het buitenland vooral gegeven door intekening op de zogenaamde Projectenlijst waarop door de Wereldraad goedgekeurde projecten stonden. Een klein gedeelte van de hulp

werd gegeven d.m.v. steun aan zogenaamde fraternal workers, mensen die uitgezonden waren naar het buitenland voor een bepaalde tijd. Daarnaast hield ze zich bezig met bijdragen aan de uitvoer van het *Service Programma* van de Wereldraad. Tenslotte betaalde en regelde SOH het verblijf van buitenlandse bezoekers aan projecten en organisaties (mensen van andere oecumenische organisaties en de Wereldraad).

Deze beginperiode werd gekenmerkt door veel idealisme bij de werknemers, het vinden van de juiste methoden om het uit te voeren en het geloof dat hulpverlening de kerken samen bracht. Verder was het werkterrein van Interkerkelijke Hulp beperkt tot Europa (De Assemblee van de Wereldraad maakte het werkterrein in 1954 officieel de hele wereld).

De projecten hebben tot de jaren 60 de intentie om onmiddellijke nood te verlichten en niet naar de oorzaken te kijken. Projecten met het doel om een "ontwikkeling" naar een permanente betere toestand te bewerkstelligen komen langzaam via de Projectenlijst. Deze lijst werd door de Wereldraad samengesteld en verzonden. Hierop stonden projecten die door de Wereldraad waren gescreend en goedgekeurd en de verschillende organisaties konden gelden voor projecten op de lijst beschikbaar stellen.

Service Programma

van de Wereldraad van Kerken

Onder het Service Programma vallen de zaken die voor het werken van de Raad van belang zijn zoals salarissen van de functionarissen in Genève. Ook vallen hier zaken onder die niet in een van de specifieke takken van de Raad kunnen worden ondergebracht zoals bv. experimentele programma's.

De participatie van SOH in het Service Programma houdt in: bijdrage aan de salarissen van het personeel in Genève, coördineren van studiebeurzen voor buitenlandse studenten in Nederland, aanvragen van plaatsen voor Nederlandse predikanten in Casa Locarno in Zwitserland (predikanten en hun partners kunnen hier bijkomen van hun werk in het veld) en bijdragen aan enkele experimentele projecten.

Het werk was nog niet goed onderweg of Nederland zelf werd door een grote ramp getroffen op 1 februari 1953. Onmiddellijk kwam er vanuit het buitenland een grote stroom hulp op gang en SOH kreeg weer de oude taak van het coördineren van de hulp en belangstelling van buiten (geldstromen en informatie verstrekken). De jonge organisatie werd overspoeld door mensen uit het buitenland die met eigen ogen wilden zien wat er met hun geld werd gedaan. Het uitvoerende werk (inzamelen en uitdelen van kleding en zo) was uitbesteed aan het Rode Kruis.

In de kerken werd een jaarlijkse collecte voor de internationale hulpverlening ingesteld op de eerste zondag in februari als herdenking aan de grote ramp. Deze collecte wordt nog steeds gehouden. Langzaam krabbelden de kerken weer op na dit rampjaar en werd de geldstroom weer naar buiten gericht, maar op een zeer bescheiden schaal. De fondsen waren beperkt mede omdat Interkerkelijke Hulp een nieuw verschijnsel was en het idee nog wortel moest schieten in de gemeenten. Om de bekendheid van dit werk te vergroten werden door het hele land voordrachten gehouden. Het werk van het bureau breidde zich uit en het besef groeide dat niet iedereen benaderd kon worden met lezingen. Vanaf 1957 gaf SOH daarom een Nieuwsbrief uit waarin naast algemene informatie ook brieven van mensen die in het buitenland werken stonden. De bekendheid met interkerkelijke hulpverlening van de gemeenten werd groter toen later de kerken hun eigen diakonaten gingen vormen (zie elders).

Uitbreiding van het werkterrein:

De Assemblee van de Wereldraad in 1954 (Evanston) nam twee belangrijke beslissingen. Ten eerste legden de kerken officieel vast dat zij zich verantwoordelijk voelden voor Interkerkelijke Hulp (InterChurch Aid) en dat dit een permanente verantwoordelijkheid was. Ten tweede kreeg Interkerkelijke Hulp het mandaat om ook buiten Europa te werken, wat v.w.b. de vluchtelingen al gebeurde.

Als gevolg van deze uitspraken ontstonden in verschillende kerken in Nederland secties/raden die zich met het dit werk bezighouden. In 1956 werd in de NHK de Sectie Internationale Hulp (SIH) en in 1957 in de GKN het Algemeen Diakonaal Bureau (ADB) opgericht. Ook andere kerken richtten raden op voor internationale hulp,

maar de SIH en het ADB waren het belangrijkste voor SOH. Deze secties/raden organiseerden collectes voor de interkerkelijke hulp in de eigen gemeenten en verzorgden ook de voorlichting over de projecten. De verkregen gelden sluisden zij door naar SOH, die het gebruikte voor de projecten (de gelden voor het apparaat werden apart betaald). Begin jaren 60 fungeerde SOH als coördinatie- en informatiepunt voor deze diakonale afdelingen.

Al snel, toen bleek dat de gemeenten veel voor deze 'nieuwe' vorm van hulp voelden (veel geld), gingen de afdelingen zelf projecten verzorgen, beleid vormen en werden zij steeds meer zelfstandige bureau's. Vooral voor de SIH en het ADB gold dit en daarmee ontstond ook dubbeling van werk en soms botsingen door verschil in inzicht. Deze ontwikkeling waren funest voor de financiën van SOH en verder werd de toegang tot de gemeenten, buiten de jaarlijkse collecten, steeds problematischer.

Voor het werken buiten Europa golden wel enige restricties (de zgn. Herrenalb-categoriën, zie Annex), want tot dan was de rest van de wereld het terrein van de zendingen. Er werd wel steeds meer met de zending samengewerkt en in 1965 werden de restricties opgeheven omdat ze te beknellend werkten.

SOH bleef zich toch nog enkele jaren (tot 1957) om praktische redenen - geen geld - vooral op Europa richten behalve voor wat vluchtelingen betrof (bv. Russische vluchtelingen uit Shanghai; bekostigd door de overheid). De opvang van vluchtelingen werd eerst niet centraal geregeld omdat SOH niet de beschikking had over een eigen opvang. De vluchtelingen werden dan ook in heel Nederland ondergebracht in protestantse tehuizen. In 1956 stelde prinses Wilhelmina een gedeelte van het paleis in Den Haag ter beschikking voor opvang en dit werd "Huize Voorhout". Hier werden jarenlang de Russische vluchtelingen, ook die later nog kwamen, opgevangen en liefdevol verzorgd. In 1978 werd uiteindelijk Huize Voorhout teruggegeven omdat er nog te weinig Russen in leven waren om de exploitatie te rechtvaardigen. De laatste bewoners zijn daarna elders in Nederland ondergebracht.

Naast het vinden van onderdak voor vluchtelingen in Nederland verzorgde SOH ook het papierwerk voor emigratie van voornamelijk Europeanen. De meesten wilden naar Amerika waar kerkelijke partners garant stonden voor werk en onderdak van de nieuwe Amerikanen. Dit garant staan was een voorwaarde van de Amerikaanse wetten die de toelating regelden. Na verloop van tijd werden de voorwaarden steeds strenger en de quota kleiner.

Zoals vermeld droeg SOH bij in de kosten van uitgezonden personeel. Ook zond zij sporadisch zelf mensen uit. In 1961 was er een conferentie tussen Nederlandse organisaties met verschillende achtergronden over de problematiek van uitzending en voorwaarden. In kerkelijke kringen uitende oecumenische en zendingsinstantie de wens om de registratie van mensen die uitgezonden wilden worden en de aanvragen van de kerkelijke partners centraal te regelen. Dit alles resulteerde op 1 september 1962 in *Dienst Over Grenzen (DOG)*. (zie 6.1 voor nadere informatie)

In Duitsland hadden rond deze tijd verschillende instanties bij de overheid aangeklopt met de vraag of deze wilde bijdragen aan ontwikkelingshulp, maar dan door particuliere organisaties te subsidiëren i.p.v. door geld aan de regeringen in verschillende landen of aan de Wereldbank te geven. In 1963 schreven de rooms katholieke Centrale Missie Raad en de Nederlandse Zendingsraad aan de overheid een brief waarin ze vroegen of deze fondsen wilde vrijmaken voor niet-goevermentele organisaties die zich bezighouden met ontwikkelingshulp. Na overleg over voorwaarden van beide kanten startte in 1965 deze steun voor de internationale hulp d.m.v. het zogenaamde Medefinancieringsprogramma. Om de gelden voor de protestantse kant te kanaliseren werd op initiatief van de Nederlandse Zendingsraad (NZR) en SOH, als oecumenische organisaties, de *Interkerkelijke Coördinatie Commissie Ontwikkelingshulp (ICCO)* opgericht op 31 december 1964. (zie 6.1 voor nadere informatie)

Het budget voor medefinanciering was in 1965 f5.000.000,-. De gelden werden voor 40% aan protestantse organisaties (via ICCO), voor 40% aan rooms katholieke organisaties (via Centraal Missie Commissariaat en vanaf 1969 via CEBEMO) en voor 20% aan andere organisaties (via Novib) verstrekt. Sinds 1977 doet Hivos (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking) ook mee met het Medefinancieringsprogramma.

Ontstaan van de benaming; Werelddiakonaat.

Tot halverwege de jaren 60 bestond wat nu Werelddiakonaat heet onder de benaming Interkerkelijke Hulp of

soms Oecumenische Hulp. Er zijn twee redenen aan te geven waarom deze verandering toen plaatsvond, waarvan de eerste de tweede beïnvloedde. De Assemblee in New Delhi (1961) veranderde ten eerste de naam van het Departement in Division for InterChurch Aid, Refugees and World Service, om de intentie weer te geven dat de gehele maatschappij tot de verantwoordelijkheid behoorde. Ten tweede waren er in deze tijd besprekingen over een mogelijke toetreding van de GKN tot de participanten en een mogelijke fusie met de Sectie Internationale Hulp (SIH) van de NHK. De nieuwe stichting die hierna zou ontstaan moest Stichting Werelddiakonaat gaan heten. De GKN besloot niet toe te treden en o.a. daardoor wilde SIH geen fusie. De naam Werelddiakonaat (WD) voor het werk i.p.v. Interkerkelijke Hulp is gebleven. Ook voor het publiciteitsblad van SOH, de Nieuwsbrief, werd vanaf januari 1965 de naam Werelddiakonaat gebruikt. Naast een nieuwe naam kreeg het blad ook een ander uiterlijk, het werd gedrukt i.p.v. gestencild.

De groei en worteling in de Nederlandse samenleving.

Onder invloed van veranderingen in de toestand in de wereld door de dekoloniaties tijdens de jaren 50 en 60 kwam in de projecten zoals vermeld langzaam een grotere aandacht voor ontwikkeling en eind jaren 60, tijdens de consultatie in Swanwick van het Departement (1966) en tijdens de Assemblee in Uppsala (1968) bleek dat er grote aandacht was voor "sociale en economische onrechtvaardigheid". Verder bleken er verschillende inzichten te zijn over de manieren waarom de verschillen in ontwikkeling en/of rijkdom konden worden aangepakt.

Naast deze veranderingen was de relatie tussen organisaties in Donorlanden en de organisaties ter plaatse veranderd. In de jaren 50 en begin jaren 60 was de relatie hoofdzakelijk gever en ontvanger, maar doordat sinds 1960 vele oude kolonies onafhankelijk zijn geworden, en rond die tijd (of soms ook daarvoor al) ook de kerken in die landen zich van dochter- naar zusterkerken ontwikkelden, werd de relatie meer een echt partnerschap! Omdat dit niet altijd binnen de organisaties in het "Westen" werd onderkend, het niet snel genoeg ging en er enige scepsis ontstond over het nut van financiële steun werd er in 1970 om een zogenaamd Moratorium gevraagd. Hiermee vroegen Afrikaanse kerken om de hulp in geld en mensen stop te zetten; er was volgens hen een verkeerd beeld van wat nodig is en wilden de hulp die hierdoor ontstaat niet hebben (beeld van; zielige mensen in Afrika hebben altijd hulp nodig). Dit debat had niet tot gevolg dat de hulp werd stopgezet - integendeel - maar het heeft de ontwikkeling van de partnerrelaties versneld.

Voor SOH veranderden er in de tweede helft van de jaren 60 ook veel zaken. Zoals meestal gingen ze mee met de ontwikkelingen in Genève, maar daarnaast kwam SOH in een soort stroomversnelling terecht. Er gebeurde veel op kerkelijk gebied zowel qua acties als qua ontwikkelingen in de eerstvolgende jaren. Het begon allemaal met de eerste grote nationale actie waar SOH aan deelneemt; Eten voor India (1966). Het succes van deze actie had tot gevolg dat er plannen ontstonden om een jaar voor de zending en werelddiakonaat te organiseren. Deze plannen resulteerden 2 jaar later in een algemene nationale actie van verschillende protestantse kerken; Kom over de Brug (I, 1968). Wederom bracht dit veel aandacht en geld. Door de goede samenwerking van zending en werelddiakonaat tijdens Kom over de Brug ontstaat het idee om dit soort samenwerking een meer permanent karakter te geven; een Raad voor Zending en Werelddiakonaat. Na verloop van tijd bleek dit te hoog gegrepen, mede omdat organisatorische samenwerking tussen de werelddiakonaten op zich al een probleem vormde (SOH, SIH en ADB). In 1972 was er een vervolg op de actie, Kom over de Brug II, nu ook met de rooms katholieke kerk. Ditmaal was de opbrengst nog veel hoger. Ondanks dit succes kwam er door interne meningsverschillen geen vervolg (zie 5.2 voor nadere informatie).

In hetzelfde jaar ontstond een grote crisis in Afrika; een gedeelte van Nigeria verklaarde zichzelf onafhankelijk en noemde zich Biafra. Een bittere burgeroorlog was het gevolg waar geen van de grote internationale organisaties zich wilden mengen (het is een interne zaak!!). Samen met een aantal Europese werelddiakonale organen riep SOH een organisatie in het leven die een luchtbrug organiseerde naar dit gebied (Joint Church Aid). Deze actie, samen met Kom over de Brug, zorgde ervoor dat SOH groeide, zowel in grootte als in ervaring. Veel geld kwam binnen en werd over de wereld verdeeld; Werelddiakonaat was vanaf deze tijd een begrip in de gemeenten van de kerken; het heeft wortel geschoten en heeft een eigen positie naast zending en diakonaat!

In de wereld van de jaren 60 en 70 werd gerechtigheid en sociale ontwikkeling steeds belangrijker. Ook in Nederland ontstonden er groepen en organisaties die zich hier specifiek mee gingen bezighouden. SOH steunde of participeerde in een aantal van deze groepen zoals Solidaridad voor Latijns-Amerika ('69) en Kairos voor Zuid-Afrika ('70).

Doordat er steeds meer organisaties op de "markt" van de hulpverlening verschenen en deze allen de aandacht van het publiek wilden vangen door advertenties en oproepen in de media (radio, televisie, kranten, enz.) ontstond het gevaar dat het publiek door de bomen het bos niet meer zou zien of, en dit was erger, niet meer zou geven. Door de jaren heen werd wel incidenteel door de verschillende organisaties samengewerkt wanneer er grote acties/rampen waren, maar deze samenwerking (en de bijbehorende afspraken) kwam altijd tot stand op het moment van de noodsituatie en alleen indien de personen van de verschillende organisaties zelf het initiatief namen. Begin jaren 70 leefde de wens om een permanentere samenwerking op te zetten; een zogenaamd "Standing Committee inzake Rampen". Er volgden gesprekken tussen het Nederlandse Rode Kruis, Unicef, Mensen in Nood, Unesco, Novib, Terres des Hommes, SIH en ADB. De bedoeling was om samen te werken op het gebied van uitvoer en publiciteit. Dit zou de kosten voor de organisaties drukken en ook de verwarring over de vele oproepen in de media voor het publiek wegnemen (er zou er dan slechts één zijn met één gironummer). Het Rode Kruis wilde hieraan niet meewerken. Wilde alleen zijn eigen gironummer voor rampen waar ze aan meewerken gebruikt zien, en voor een Standing Committee was een nieuw nummer nodig. Ook zagen ze het Committee als een vertraging van de besluitvorming omdat bv. 4 mensen een beslissing moesten nemen die tot dan door één man genomen werd (van het Rode Kruis). De GKN heeft geen affectie met rampenhulp en wilde niet samenwerken. In een later stadium ontstond een soort tweedeling in de organisaties langs de lijn van kerkelijk/niet-kerkelijk. Door bovenstaande overwegingen liep het overleg vast en bleef de samenwerking incidenteel. Tussen de kerkelijke organisaties (ADB (toch), Mensen in Nood, SIH en SOH) resulteerde een betere samenwerking, maar geen vastomlijnde afspraken.

SOH en haar kerkelijke partners in Nederland.

Zoals vermeld was SOH een subcommissie van de Oecumenische Raad van Kerken. Zij vertegenwoordigde de kerken die lid zijn van deze Raad op het gebied van werelddiakonaat. In 1968 traden de Rooms Katholieke Kerk en de Gereformeerde Kerken toe tot de Oecumenische Raad, die hierna Raad van Kerken in Nederland heette. Omdat deze kerken niet in SOH wilden participeren paste SOH niet meer in de organisatie van de Raad en hield op een subcommissie te zijn. Er bleef nog wel overleg en een bestuurlijke vertegenwoordiging vanuit de Raad: echter een vertegenwoordiger van SOH in het bestuur van de Raad paste niet meer. Wel bleef de algemeen-secretaris van SOH adviseur van de nieuwe Raad. Door deze breuk met de Raad ging SOH, zei het onbewust, haar eigen weg en raakte enigszins verwijderd van haar kerkelijke achtergrond. De enige binding was nu via het bestuur van de stichting!

Ook de relaties met de werelddiakonale organen van de twee grote kerken (NHK, GKN) veranderden in deze jaren. In de beginjaren van SOH was zij degene die het werelddiakonale werk coördineerde en uitvoerde. Later kwamen daar binnen de kerken eigen organen voor. Enkele van deze organen werden zeer groot (SIH en ADB) en langzaam gaan deze organen eigen programma's opzetten en keren zich gedeeltelijk af van SOH.

De GKN verbrak eind jaren 60 zijn organisatorische banden (waarnemer in het bestuur) met SOH. Er werd nog wel samengewerkt en er bleef geld binnenkomen voor projecten en apparaat (enige tijd), maar overleg op bestuurlijk niveau kwam daarna niet meer voor.

De Hervormde Kerk bleef wel participant, maar haar werelddiakonale orgaan, SIH, ging voor een gedeelte haar eigen gang; eigen projecten en beleid. Bijna vanaf het moment dat SIH is opgericht waren er besprekingen om het werk weer te bundelen. In de jaren 60 had dit geen officiële basis, maar kwam voort uit de constatering dat de samenwerking niet goed verliep. Na het besluit van de GKN om niet bij SOH te komen werden deze besprekingen gestaakt. In de jaren 70 kwam de vraag weer op. Er werd een commissie ingesteld die de mogelijkheden ging onderzoeken voor het voortzetten van het werk van SIH. De voorstellen uit deze Commissie Overleg Werelddiakonaat die door de Hervormde Synode in 1974 werden overgenomen kwamen er op neer dat 1) er een integratie (geheel dan wel gedeeltelijk) van SIH en SOH moest komen en 2) in een later stadium een samenwerking tussen alle werelddiakonaten van de protestantse kerken in een Raad voor het Werelddiakonaat. Het uiteindelijke doel is echter 3) een organisatorische samenwerking met de verschillende zendingsorganen die eerst zelf een overkoepelende organisatie moeten hebben, zoals bijvoorbeeld de NZR. Dit alles zou dan een Raad voor Zending en Werelddiakonaat moeten worden.

In deze tijd lag het voorzitterschap van zowel SIH als SOH bij één persoon en deze moest de integratie voor elkaar brengen. Men stuitte echter op allerlei bezwaren, vooral uit de NHK zelf. Zoals o.a.: in hoeverre is SOH een expressie van gemeentelijke werelddiakonale betrokkenheid? (bezwaar van SIH); er is geen geestverwantschap met de andere participanten; waarschijnlijk volgt verdere integratie met werelddiakonaten

en/of zending en dat is onaanvaardbaar; regeringssubsidie (mogelijkheid van politieke inmenging). De laatste drie overwegingen kwamen uit de hoek van de Gereformeerde Bond (GB) en de Gereformeerde Zendingbond (GZB). Deze twee onderdelen van de Hervormde Kerk wilden ook niet samenwerken in een organisatie waar ook de vrijzinnigen in vertegenwoordigd waren. Naast deze overwegingen bleven de gesprekken ook teveel hangen in de praktische uitvoer en werd te weinig bij toekomstig beleid stilgestaan. De gesprekken stokten. In 1976 besloot de Hervormde Kerk om in dit licht hun eigen sectie te versterken en te reorganiseren en zo ontstond in 1978 uit de sectie de Commissie Werelddiakonaat (CWD). Een belangrijk verschil met de vroegere sectie is dat de CWD in de GDR valt en niet onder de Synode. Het is wel zo dat de leden benoemd worden door de Synode, maar op bindende voordracht van de GDR. In de CWD zijn nu zowel voorlichting en werving als besteding gebundeld. Ten tijde van SIH zorgde zij voor de besteding, maar de voorlichting en werving gebeurde door de afdeling werelddiakonaat van de GDR. Dit had ook vaak spanningen ten gevolg. (is dit misschien ook de oorzaak/aanleiding tot het opstappen van het grootste deel van de sectie in 1971??)

De gesprekken met het ADB worden al heel snel stopgezet; men voelt daar nog niet voor samenwerking.

Impasse?!

Eind jaren 70 kwam SOH door allerlei verschillende redenen in een soort impasse terecht; samenwerking met hervormde diakonaat niet geweldig (CWD), zelfde met het gereformeerde diakonaat (ADB), gesprekken over een Raad voor Werelddiakonaat (laat staan Zending en Werelddiakonaat) zaten vast, geen band met de Raad van Kerken, moeilijkheden binnen Kom over de Brug. Niet minder belangrijk was dat de drang naar oecumene afnam; de kerkelijke diakoniën werden steeds sterker, zeker in de grote kerken (de diakoniën van de NHK en de GKN hebben hun eigen contacten met de Wereldraad aangeknoopt (GKN pas in 1971 lid geworden): bovendien zijn ze meer geïnteresseerd in samenwerking binnen Samen op Weg dan met anderen); de kerken vonden dat werelddiakonaat een taak van de kerk was, maar dan van de eigen kerk. Door de moeilijkheid van benadering van de gemeenten doordat de afzonderlijke werelddiakonaten dit wilden doen dreigde SOH een zwevend orgaan te worden.

Een soms gehoorde vraag in die tijd was; is SOH nog wel nodig?, de kerken hebben toch hun werelddiakonale organen? Wat is de functie van SOH in de toekomst? Na het afketsen van de fusies op welke manier dan ook moest SOH wennen aan het feit dat naast een oecumenisch orgaan er in de kerken ook specifiek confessionele organen waren. Het was tijd voor nieuwe wegen en nieuwe samenwerking. In dit kader zocht SOH opnieuw contact met de Raad van Kerken (1978) en deed het voorstel zich om te vormen tot een sectie voor internationale hulp van de raad. In deze sectie zouden dan de verschillende diakonaten samenwerken in een federatief verband op het gebied van beleidafstemming, coördinatie en een gedeelte uitvoer (projecten die gezamenlijk konden worden uitgevoerd). Deze sectie zou in eerste instantie een soort rompsctie worden omdat in de Raad een aantal kerken zaten die geen lid van SOH waren (RKK en GKN) en omgekeerd (VEG en UBG). Deze samenwerking is nooit ontstaan, maar na enkele jaren is uit dit initiatief het Beraad Internationale Dienst (BID) ontstaan (zonder de RKK).

Naast de organisatorische en beleidsmatige problemen waren er ook financiële problemen. Er kwamen steeds minder giften binnen en het aandeel van de overheid in de totale inkomsten steeg van 35% in 1974 tot 56% in 1977. Eind jaren 70 namen de inkomsten voor de projecten gelukkig weer toe, mede door het actievare fondswerven bij het algemene publiek (o.a. acceptgiro's bij het informatieblad). Na het begin van de jaren 80 blijven de inkomsten stijgen. Naast deze zorgen waren er de zorgen over de kosten van het apparaat. Deze kosten lopen snel op; van ±470.000,- in 1974 tot ±1.000.000,- in 1979. Begin jaren 70 is de overheid gaan bijdragen aan deze kosten i.v.m. het Voedingsprogramma (toen nog Zuivelprogramma) en neemt ongeveer 20% voor zijn rekening. De kerken zijn meer gaan bijdragen en nemen ongeveer 10% voor hun rekening. Ook zijn er giften specifiek voor de apparaatskosten en dit dekt ongeveer 30%. Er blijft dus 40% over om te dekken. Dit wordt gedaan door een omslag administratiekosten. Deze omslag is begin jaren 70 tussen de 10 en 50%!, waarna het door het bestuur verlaagd werd. Na 1981 ontstaat echter een tekort op deze balans, dat al snel opliep.

Veranderingen in mandaat.

Zoals gemeld richtte SOH zich op een band met de Raad van Kerken, na het mislukken van de integratiegesprekken. Bij deze band hoorde volgens de Raad ook een aanpassing van de werkzaamheden;

meer aandacht voor informatie, coördinatie en overleg, minder voor de uitvoer. De uitvoer zou beperkt moeten worden tot hulp bij rampen, hulp aan vluchtelingen, grote diakonale acties waarbij ook een beroep op niet-kerkelijke organen wordt gedaan, enz. Ook de service-functie voor de kleinere kerken bleef bestaan. Uiteindelijk kwam een vernieuwde band met de Raad niet tot stand, maar er ontstond uit het overleg een Beraad Internationale Dienst (BID) naast SOH. De bedoeling van het BID was een verband van samenwerking en afstemming op werelddiakonaat en ontwikkelingssamenwerking, waarbij elke organisatie zijn eigen identiteit en verantwoordelijkheid behield. Een probleem met de besluiten van het BID was en is dat deze niet bindend zijn, tenzij de participant dat zelf wil! Dit heeft tot gevolg dat soms er veel gezegd werd met weinig of geen gevolgen.

Het BID beheerde ook het fonds voor zogenaamde oecumenische projecten; tot 1987 stelde SOH elk jaar een lijst samen van programma's van de Wereldraad en projecten die via de Wereldraad werden gesteund. Deze lijst werd vooral door kerken die geen eigen bureau hebben voor hun gemeenten gebruikt. Deze taak neemt het BID na 1987 over, met financiële steun van SOH.

In 1987 kwam uiteindelijk de aanpassing (versmalling) van de werkzaamheden die bij de contacten met de Raad waren voorgesteld (1978!) tot stand. Een andere belangrijke aanpassing is de toetreding van de Gereformeerde Kerk tot SOH; er kon nu gezegd worden dat SOH de Nederlandse protestantse kerken en de Oud Katholieke Kerk vertegenwoordigde.

De werelddiakonale organen van de participerende kerken wilden het "gewone" projectenwerk doen en de rampen-, nood-, vluchtelingen- en voedingshulp kwam bij SOH.

Programma's van SOH

In de loop der jaren zijn er binnen SOH een aantal speciale programma's gestart, nl. Zuivelhulp via Particuliere Organisaties (ZPO, later VPO), Alternatief Adoptie Plan (AAP) en Energie voor mijn Naaste. De eerste twee programma's "overleven" de verandering in mandaat van 1987, maar de laatste wordt gestopt wegens tegenvallend resultaat.

Het ZPO-programma ontstond in 1970 toen de overheid SOH samen met Mensen in Nood, Novib en het ADB de organisatie van de ter beschikking te stellen overschotten in handen gaf. Later werd dit een veel meer omvattend programma (zie 6.3 voor nadere informatie).

De VN riep 1979 uit tot Jaar van het Kind en SOH greep dit aan als moment om een programma te lanceren waarbij kinderen als groep werden geholpen en niet, zoals in andere programma's (Foster Parents), als individu op zich. Dit bleek een zeer goede formule te zijn en tot de dag van vandaag bestaat het programma al is het onder een andere naam; Kinderen in de Knel (KK). (zie 6.2 voor nadere informatie)

Het laatste programma had tot doel om de verschillen in toegang tot energie in de wereld onder de aandacht van de bevolking te brengen d.m.v. voorlichting in Nederland om zo begrip te kweken voor de problemen in andere landen. Dit programma werd na 1987 niet doorgezet omdat de doelstellingen niet te verwezelijken waren of gedeeltelijk door andere organisaties voor hun eigen projecten waren overgenomen (zie 6.3 voor nadere informatie).

3.2 Participanten en Werelddiakonaten

3.2.1 Participanten

De relatie met de kerken is in 1952 niet in de statuten van de stichting opgenomen. De relatie is echter zeer direct doordat de mensen in het bestuur belangrijke functies hebben in de kerken. Kerken kunnen hierdoor direct benaderd worden wanneer er iets nodig is, wat nog helemaal niet wil zeggen dat de relatie ook makkelijk is.

Bij de vorming van de stichting en het doel dat het zich toen stelde hebben een aantal kerkgenootschappen de

overstap van het Comité/LIKB niet gemaakt (voor leden Comité/LIKB zie hoofdstuk 2). Doordat er hierdoor een aantal afvallen heeft SOH in 1952 zes participanten en dat blijft zo tot 1961.

Dit zijn (alfabetisch):

Algemene Doopsgezinde Sociëteit/Doopsgezinde Broederschap

Evangelisch-Lutherse Kerk

Nederlandse Hervormde Kerk

Oud-Katholieke Kerk

Remonstrantse Broederschap

Unie van Baptisten Gemeenten

Van deze zes hebben de Evangelisch Lutherse Kerk en de Unie van Baptisten Gemeenten hebben pas vanaf 1955 een bestuurlijke vertegenwoordiging.

Deze kerken zijn allen lid van de Raad van Kerken, wat niet verwonderlijk is omdat SOH zegt de lidkerken van de Raad te vertegenwoordigen op het gebied van Interkerkelijke Hulp.

De relatie tot de kerken wordt gekenmerkt door de verschillende aandragen van eigen projecten voor de projectenlijst en de financiële bijdrage voor projecten. Na enkele jaren komt er van de kerken ook een bijdrage in de bureaunkosten.

Door de jaren heen, komen er steeds participanten bij welke hieronder worden vermeld in volgorde van toetreden. In 1987 zijn er uiteindelijk 15 participanten, waarvan 11 na 1961:

Gereformeerde Kerken in Nederland (1961, waarnemer; 1987 lid)

Evangelische Broedergemeente (1961, lid)

Vrije Evangelische Gemeenten (1961, waarnemer; 1987 lid)

Unie van Baptistengemeenten (1963-'68 waarnemer, daarna weer lid)

Nederlandse Protestanten Bond (1968 lid; latere Vrijzinnige Geloofsgemeenschap)

Genootschap der Vrienden (1970, lid; Quakers)

Leger des Heils in Nederland (1970, lid)

Zevende Dags Adventisten (1980, lid)

Christelijk Jongeren Verbond (1983, lid; YMCA)

Vereniging van Orthodoxen H.Nicolaas van Myra (1984, waarnemer; '85 weg en in '87 lid)

3.2.2 Werelddiakonaten.

Alle kerkgenootschappen die in SOH participeren hadden een diakonie, maar voor 1952 had slechts een enkele een werelddiakonie. De kerken zorgden voor hun eigen gemeenten en soms via een wereldorganisatie

voor confessionele broeders (Doopsgezinden, Lutheranen). Gedurende de jaren 50 richtten de afzonderlijke kerken commissies of secties op om de contacten met SOH, het oecumenische werelddiakonaat, te onderhouden. Op de contacten met deze werelddiakonale organen en de opzet van bij grootste participant (NHK) en bij de GKN wordt iets nader ingegaan. De laatste is dan wel geen participant, maar vertegenwoordigt een groot aandeel in de contacten.

Sectie Internationale Hulp

De Sectie Internationale Hulp werd in 1956 opgericht na een besluit van de Hervormde Synode dat er een contact tussen SOH en de gemeenten moest komen. De sectie is min of meer een onderdeel van de Generale (dan nog Algemene) Diakonale Raad (GDR), maar valt rechtstreeks onder het gezag van de Synode. Deze niet rechtstreekse organisatie geeft aanleiding tot interne spanningen en misverstanden die ook het overleg met SOH soms negatief beïnvloeden. Deze structuur is ontstaan doordat de sectie in Nederland moest werken en daar had de Raad veel contacten, maar wel internationaal gericht moest zijn en daar had de Synode de contacten.

Al vrij snel na de oprichting ging de sectie, die bedoeld was om de contacten tussen gemeente en SOH én om het werelddiakonale (toen nog interkerkelijke) werk in de gemeente te helpen wortelen, haar eigen projecten aannemen en haar eigen beleid vormen. Dit maakte de contacten van SOH met de achterban erg moeizaam. Omdat deze vorm van werken niet voldeed werden in de jaren 60 al gesprekken gehouden over een mogelijke integratie van SOH en de sectie. Het overleg strekte zich over vele jaren uit en uiteindelijk ging het niet door. De redenen hiervoor waren o.a. het besluit van het Algemeen Diakonaal Bureau van de GKN om niet mee te gaan in SOH, maar zelfstandig verder te gaan en de uitspraak van de Synode dat de sectie nog steeds haar taak volbracht.

De samenwerking tussen SOH en de sectie werd echter niet beter en overlappingsen en verschil in inzichten bleven bestaan. In de jaren 70, nu met een besluit van de Synode om er enige druk achter te zetten werden er wederom pogingen ondernomen om te komen tot een fusie tussen beiden. Ook deze ronde van overleg sleepte zich jaren voort zonder dat er echte voortgang was. Ditmaal hebben de gesprekken tot gevolg dat de sectie grotendeels uiteenviel en weinig werk voortbracht. Aan deze toestand maakte in 1978 een einde door de opheffing van de sectie en de vorming van een Commissie voor Werelddiakonaat (CWD). Deze commissie was anders georganiseerd en valt nu volledig onder het gezag van de GDR.

Wanneer in 1987 het mandaat van SOH verandert en de structurele projecten door andere werelddiakonale instellingen worden overgenomen gaan de hervormde projecten via de CWD lopen. De projecten die op dat moment bij de commissie lopen en nood- of vluchtelingen hulp zijn moeten in een overgangperiode aan SOH worden overgedragen.

Algemeen Diakonaal Bureau

De GKN had de Centrale Diakonale Conferentie (CDC) en deze had een stichting opgericht die de diakoniën in het land van hulp en advies voorzag. Gedurende de jaren 50 uitten de diakoniën de wens om meer kerkelijk te integreren. In 1957 wordt het Algemeen Diakonaal Bureau (ADB) opgericht na een besluit van de Synode in 1956. In het begin zorgde het bureau vooral voor vluchtelingen uit O-Europa (Estland, Letland, Hongarije, enz.). ADB heeft verder eerst als taak de advisering aan de diakoniën en het werken voor bejaarden en gehandicapten. In 1960 kwam de poot van hulpverlening buitenland erbij op aandrang van de diakoniën en gemeenten (Synodebesluit 1960). Onderdeel van dit besluit was dat er overleg met de Wereldraad moest komen en dit werd tot stand gebracht door waar te gaan nemen in het bestuur van SOH. Er moest tevens gevraagd worden waar de nood het hoogst was en waar het ADB nodig was. Uit gesprekken met mensen in Genève is toen een advies gekomen om te gaan werken in Hong Kong, India en Pakistan (vluchtelingen).

Het ADB wilde geen scheiding tussen binnenlands en buitenlands diakonaat. Toen de vraag kwam om in SOH te participeren als volwaardig lid was dit een van de redenen, naast het feit dat de GKN SOH liever minder uitvoerend en meer beleidsvoerend zag, om dit af te slaan. Rond 1987 werd de zending bij het werelddiakonaat gestopt en het binnenlands diakonaat ging eruit. Het eerste obstakel was daarmee weg. Het tweede obstakel was door de jaren heen verdwenen. Nu kon de GKN participeren. Het ADB hield op te bestaan en werd vervangen door de Commissie voor Zending en Werelddiakonaat (CZWD).

3.3 De organisatie (opbouw, werkzaamheden, huisvesting)

Opbouw:

SOH was financieel onafhankelijk en een rechtspersoon, maar wel een sub-commissie van de Oecumenische Raad van Kerken in Nederland. Hierdoor vertegenwoordigde het de kerken die deel uitmaken van de Raad alhoewel dit niet in de statuten werd vermeld. Na 1968, het jaar dat de Oecumenische Raad in de Raad veranderde in de Raad van Kerken, had SOH geen officiële band meer met de Raad. Naast de band met de Oecumenische Raad was SOH officieus een dependance van het Departement voor Interkerkelijke, Vluchtelingenhulp en (uiteindelijk) Werelddienst van de Wereldraad van Kerken (het Departement).

SOH bleef gedurende de eerste jaren een klein bureau met beperkte mogelijkheden, zowel qua mensen als qua financiën. De projecten werden via Genève aangeleverd (Projectenlijst) en zoveel mogelijk ingetekend. Er was ook een projectenlijst voor Nederlandse noden, door SOH opgesteld en die werd naar het Departement in Genève gestuurd voor intekening. De hoofdbezigheden van het bureau waren ondergebracht in de afdelingen Projecten en Emigratie.

De **afdeling Projecten** ontving projecten en bekeek ze; waarna sommigen op de lijst komen voor intekening. Verder werd gekeken welke projecten van de Projectenlijst voor SOH interessant waren om te steunen.

De **afdeling Emigratie** hield zich bezig met de opvang van vluchtelingen welke of hier in Nederland moesten worden geplaatst (vluchtelingen uit Triëst en Shanghai) of die moesten worden gescreend voor emigratie naar andere delen van de wereld. Deze laatste categorie bracht gedurende de jaren 50 steeds meer werk met zich mee doordat vooral in Amerika een aantal wetten werden aangenomen waardoor mensen van een bepaalde categorie (o.a. werklieden waaraan in Amerika behoefte was) in grote getale daarheen kunnen emigreren.

Naast deze beide hoofdbezigheden was er aandacht voor Rampen. De informatie hierover kwam via Genève en daarna werd geprobeerd om gelden voor de ramp bijeen te krijgen d.m.v. acties (b.v. Biafra, 1968).

In de jaren 70 kwamen er werknemers die zich met het voedselprogramma bezighielden, niet echt een eigen afdeling.

De afdeling verwisselden wel in belangrijkheid; de afdeling Projecten werd steeds belangrijker en de afdeling Emigratie verdwijnt eind jaren 60 wanneer de emigratiewetten aflopen en wordt de afdeling Vluchtelingen. Langzaam tekenden zich ook aparte afdelingen voor Rampen en Voedselhulp. Na 1987 groeien de laatste drie pas echt uit tot afzonderlijke afdelingen.

Werkzaamheden:

In de beginjaren beperken de werkzaamheden van SOH zich tot het bijdragen aan het Service Programma van de Wereldraad, bijdragen aan verschillende teams in Europa (salarissen), de opvang in Nederland van vluchtelingen en de emigratie van vluchtelingen uit Nederland naar vooral Amerika. Langzaam worden er meer projecten gesteund met verschillende doelstellingen, bouwt SOH een eigen kring van contacten in de "derde wereld" op en gaat zelf de projecten bezoeken.

De projecten die SOH steunt zijn zeer verschillend en bestrijken het gehele pad van noodhulp tot en met structurele en preventieve hulp. Door de jaren heen gaan de doelstellingen van de projecten steeds meer zoeken naar de oorzaken van de problemen in een gebied.

Naast deze directe werkzaamheden neemt SOH ook deel in verschillende commissies en organisaties. Een paar van deze contacten zijn: Solidaridad, Universitair Asyl Fonds, Stichting Vluchteling, Vereniging Vluchtelingen Nederland, Europa-Commissie, Admiraal de Ruyterfonds, enz., enz.

Huisvesting:

In 1952 bevond het bureau van SOH zich op Janskerkhof 15. Dit bureau had één kamer. In 1954 verhuisde het bureau naar Achter 't St. Pieter 14, waar er 4 kamers waren met een ruimte om spullen te sorteren en te pakken. De laatste verhuizing in deze periode was naar de Cornelis Houmanstraat 17 in 1962. Dit pand werd na verloop van tijd te klein en het aangrenzende pand werd aangekocht en doorgebroken.

Laatst bewerkt 04/07/96

4 STICHTING OECUMENISCHE HULP; 1987 - 1995, en nu?.

In de jaren 1987 tot 1995 is er veel gebeurd in de wereld. De Koude Oorlog die de wereld meer dan 40 jaar in Oost en West heeft gescheiden is beëindigd met het vallen van de Berlijnse Muur en de opstand in Roemenië. Ten gevolge van een minder strak geregelde overheersing in de Sovjet Unie is deze uiteengevallen in verschillende republieken wat niet altijd zonder geweld gebeurt. Joegoslavië heeft opgehouden te bestaan en is verdeeld in een aantal republieken. Veranderingen in de wereld op zo'n schaal hebben ook zeker invloed op de manier waarop organisaties zoals SOH en haar partners moeten werken. In dit hoofdstuk wordt het verloop voor SOH beschreven tot het moment waarop SOH haar fondswerving en voorlichting in handen legt van een nieuw samenwerkingsverband tussen verschillende kerken en kerkelijke organisaties; Kerken in Actie.

4.1 Algemene geschiedenis

Nieuw mandaat en deelname GKN.

In het vorige hoofdstuk heeft u kunnen lezen dat er eind jaren 70 problemen waren binnen het wereldje van SOH en de werelddiakonaten. Er moest een oplossing komen voor de impasse waarin men geraakt was en enkele werden gesuggereerd. Eén van de gevolgen van gesprekken over een andere aanpak was het ontstaan van het Beraad Internationale Dienst (BID), een overlegorgaan met een brede basis waarin principiële zaken over werelddiakonaat en ontwikkelingssamenwerking worden besproken door de betrokken protestantse en oud-katholieke organisaties. De bedoeling was en is dat op den duur de zendingsorganisaties en uiteindelijk de rooms-katholieke organisaties mee gaan doen. De oprichting van dit beraad was onderdeel van een heroriëntatie van de verdeling van taken van de werelddiakonale organen.

In 1986 wordt uiteindelijk besloten de nieuwe verdeling van de taken vast te leggen in de respectievelijke mandaten. SOH zal vanaf 1987 zich gaan bezighouden met Nood-, Vluchtelingen- en Voedingshulp en de werelddiakonaten nemen de structurele zaken van SOH over. De doelstelling werd, nogmaals:

*"De stichting heeft ten doel de bevordering, coördinatie en uitvoering van het werelddiakonaal werk van Nederlandse kerken in het buitenland op het terrein van **hulpverlening aan vluchtelingen; hulp in rampsituaties, die ontstaan door menselijk handelen of natuurlijke oorzaken, en voedingshulp.** Hulp als vorenbedoeld kan ook worden verstrekt via organisaties in Nederland, alsmede aan organisaties in Nederland voor opvang van vluchtelingen of buitenlanders die zich in crisissituaties bevinden; dit laatste echter uitsluitend indien hulp niet via de gebruikelijke kanalen kan worden gegeven". (artikel 2, lid 1 statuten 25 mei 1987)*

*"De hulpverlening als bedoeld in het vorige lid kan gebeuren in geld, in natura door zending van voedingsmiddelen en andere goederen en door de uitzending van vrijwilligers en beroepskrachten ter leniging van nood. **De hulpverlening kan ook van preventieve aard zijn ter voorkoming van onheilen als bedoeld in het eerste lid.**" (artikel 2, lid 2, statuten 25 mei 1987)*

Ook de naam van de stichting verandert; het laatste gedeelte van de naam "aan kerken en vluchtelingen" wordt verwijderd om aan te geven dat de stichting voor iedereen werkt en aan vele verschillende werksoorten.

Samen met de heroriëntatie van taken komt er een grote participant bij; de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN). De aloude wens van brede participatie door de protestantse kerken en de Oud Katholieke Kerk is nu eindelijk een feit. Terwijl het werkerrein van SOH versmalt verbreedt de vertegenwoordiging zich en dat is winst op dat moment in tijd.

Herindeling taken.

Omdat er nog verschillende projecten lopen na 1987 die nu niet meer binnen het mandaat van SOH passen moeten hiervoor oplossingen komen. Projecten die bijna aflopen blijven bij SOH en de rest wordt overgedragen aan de kerkelijke diakonaten (CWD/NHK of CZWD/GKN). Ook zijn er nog speciale onderdelen van SOH waarvoor een oplossing moet komen; "Energie voor mijn Naaste"-programma, het Alternatief Adoptie Plan (AAP) en het VPO-programma (voedingprogramma).

Er wordt besloten om het eerste programma op te heffen omdat de doelstellingen niet haalbaar waren en beide andere programma's te handhaven alhoewel beide sterk structureel gericht zijn. Voor het AAP wordt een uitzonderlijke oplossing bedacht; de afdeling krijgt een eigen bestuur binnen SOH om het werk toch enigszins te scheiden.

Naast projecten heeft SOH ook de functie van servicebureau voor de kleine kerken binnen SOH. Deze functie gaat naar het BID, waar ook de mogelijkheid om in te tekenen voor projecten die door alle kerken ondersteund worden gecreëerd wordt. Deze zogenaamde Oecumenische Portefeuille blijft echter maar enkele jaren bestaan omdat er te weinig van de mogelijkheid gebruik wordt gemaakt. Bovendien moet SOH de financiering vrijwel geheel dekken ten koste van haar eigen werk.

Gelijk in 1987 is er een nationale actie waarbij SOH in zijn nieuwe mandaat goed past, Afrika Nu. Dit is een actie in dezelfde trant als Een voor Afrika uit 1984 en weer doen er vele andere organisaties mee (zie voor nadere informatie over beide acties elders). De incidentele samenwerking bij nationale acties, zoals de twee acties voor Afrika in de jaren 80, komt steeds vaker voor en de samenwerking verloopt goed. In 1989 wordt de samenwerking bij nationale acties op het gebied van fondsenwerving, informatie-uitwisseling over noodgebied onderling en de afstemming en coördinatie van de hulp geformaliseerd in de Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO). Na bijna 20 jaar is er een permanente afspraak waardoor verschillende hulporganisatie bij nationale acties samenwerken. De afspraak geldt voor negen organisaties met verschillende achtergronden met de mogelijkheid voor andere organisaties om mee te doen. Een van de grote voordelen van deze samenwerking is dat het grote publiek nu met één stroom van informatie te maken heeft en de concurrentie voor de aandacht van het publiek wegvalt. Een nadeel van de samenwerking, voor SOH, is dat ze verdrinkt in de organisaties en geen grotere naamsbekendheid bij het publiek krijgt.

Veranderingen in de wereld:

Na 1989 komt er een einde aan de Koude Oorlog tussen het West- en het Oost-blok; de Berlijnse Muur gaat neer, opstand in Roemenië, enz. Dit roept hoopvolle gedachten op over een positieve toekomst van de wereld: minder geweld, minder nood, meer aandacht voor verschil Noord-Zuid, enz. Deze verwachtingen worden helaas al snel weggevaagd. Door het wegvallen van de machtsblokken en daarmee de krachten die verschillende plaatselijke conflicten in toom hielden (alhoewel ze ze soms ook wel aanbieden voor die tijd) groeien deze conflicten; denk aan Joegoslavië, Tsjetsjenië, enz.

Ook krijgt de Hoge Commissaris van de Vluchtelingen (UNHCR) financiële moeilijkheden. Dit heeft tot gevolg dat deze organisatie de eerste opvang van vluchtelingen in een aantal gevallen niet of in mindere mate kan verzorgen. De Niet-Gouvernementele Organisaties (NGO's) hebben meestal niet de financiële middelen om de eerste opvang van vluchtelingen zelf te organiseren.

In deze veranderende wereld van hulverlening en conflicten moeten de hulporganisaties een nieuwe plaats proberen in te nemen, ook SOH. Moet er een nieuwe aanpak komen, en zo ja welke?

Naast een ander werkveld komt er ook een "nieuw, oud" werkveld bij; Oost-Europa. De veranderingen in de landen in deze regio door het wegvallen van de communistische structuren hebben tot gevolg dat er veel hulp nodig is. Veel regeringen in West-Europa stellen gelden voor deze regio beschikbaar in hun budgetten voor ontwikkelingssamenwerking. Het werelddiakonaat is terug bij zijn begin; Europa is weer werkterrein. Het verschil met de jaren 50 is dat de rest van de wereld nu wel meedoet.

Er is soms de angst bij partners in het "Zuiden" dat zij vergeten zullen worden nu zo dicht bij het thuis van vele donoren ook problemen zijn. Voor SOH is deze beleidsvraag niet zo nijpend door het huidige mandaat, maar de vraag moet in zicht blijven.

Evaluatie SOH 'Nieuwe Stijl'.

De aloude vraag/wens van SOH om een grotere samenwerking op het totale gebied van Zending, Werelddiakonaat en Ontwikkelingssamenwerking (ZWO) blijft ook na de mandaatswijziging in 1987 aanwezig. In 1990 wordt de "nieuwe" organisatie ge-evalueerd; zijn alle overdrachten goed verlopen, zijn de afspraken nagekomen, verloopt het werk goed. Op deze vragen kan niet altijd en positief antwoord verkregen worden. Eén van de belangrijkste minpunten is dat er in het ZWO-wereldje veel overlappingen van werk, fragmentarisering en een relatief groot beslag op bestuurlijke en stafcapaciteit wordt gelegd (dit laatste door het noodzakelijke overleg en de beperkte mankracht van o.a. kerken). Ten tweede verloopt de fondswerving door de verschillende organisaties, waaronder SOH, moeizaam. Ten derde tenslotte is de samenwerking tussen ICCO en SOH in het bijzonder niet optimaal.

Voor en na de evaluatie wordt er over mogelijke oplossingen nagedacht en hieronder worden verschillende besproken.

Landelijk Inzamelings Plan (LIP)

Eind 1989 worden SOH en Mensen in Nood benaderd met de vraag of ze willen deelnemen aan het zogenaamde Landelijk Inzamelings Plan (LIP). Dit "plan" is een initiatief van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) en de Stichting Collectenplan en is een verbreding van het bestaande collectenplan (aantal deelnemende grote fondswervers wordt uitgebreid van 22 naar 36). Daarnaast zullen de afspraken meerdere vormen van fondswerving betreffen en de afspraken rond media-ondersteuning zullen stringenter worden.

Tot dat moment zijn kerkelijke organisaties uitgesloten van deelname of deden niet mee omdat ze geen beroep deden op het hele publiek, maar slechts hun eigen kerkpubliek.

Voor SOH zijn er een aantal opties m.b.t. dit voorstel (niet meedoen, alleen meedoen, samen met Mensen in Nood en tenslotte met gehele ZWO-veld). Al snel wordt de laatste mogelijkheid als meest levensvatbare gekozen en worden er gesprekken gevoerd over de praktische uitvoering.

Na een aantal jaren blijkt dat het LIP niet van de grond komt doordat de grote organisaties de regels te streng vinden en eigen onderhandelingen met de media over ondersteuning willen voeren. De ZWO-organen vinden het idee om gezamenlijk naar buiten te treden voor fondsenwerving en informatievoorziening zo belangrijk dat de gesprekken over de uitvoering doorgaan. De gesprekken gaan in de richting van een organisatie met de verschillende ZWO-organen als participant. Deze gesprekken resulteren in 1995 in de start van Kerken in Actie.

Bunnik Beraad.

Vanaf eind 1990 tot april 1991 vinden gesprekken plaats tussen de directies van SOH en ICCO over de mogelijkheden en de problemen van een nauwere samenwerking tussen de beide organisaties. Deze gesprekken worden genoemd naar de plaats waar ze worden gehouden.

Al snel blijkt de voorkeur van de directies uit te gaan naar een samengaan van beide organisaties. Ook wordt Dienst Over Grenzen gevraagd om mee te doen in de fusie. Redenen die opgevoerd worden voor een fusie zijn o.a.: beide organisaties hebben een grotendeels overlappend relatienetwerk en werkvormen (samengaan geeft minder versnippering), SOH is te zwak om zich alleen te profileren op de publieksmarkt (zie ook gesprekken over LIP) en tenslotte is het samengaan van SOH en ICCO een eerste stap in een verdere samenwerking op het terrein van de protestants oecumenische werelddiakonale en ontwikkelingssamenwerkings organen. Redenen die tegen een fusie pleiten zijn: het nieuwe orgaan zal erg groot zijn en een bedreiging kunnen vormen voor de andere partijen in de protestantse markt en ten tweede heeft ICCO een bredere achterban dan SOH.

Er wordt in april 1991 een voorstel aan de respectievelijke besturen voorgelegd waarbij geraagd wordt om een commissie in te stellen om te onderzoeken of er voldoende draagvlak is om een commissie in te stellen die de voorstellen tot een fusie (en verdere samenwerking in het ZWO-veld) nader uitwerkt. Deze commissie wordt ingesteld (24 juni) door het bestuur van SOH. De directeur van ICCO is waarnemer in deze commissie. De

commissie komt tot de conclusie dat er voldoende draagvlak is. De CZWD van de Gereformeerde Kerken is tegen het voorstel van een fusie, voornamelijk omdat zij vonden dat andere mogelijkheden onvoldoende onderzocht waren.

De bestuurscommissie van SOH geeft voor de vorming van de nieuwe commissie drie mogelijkheden. Ten eerste een commissie met mensen van DOG, ICCO en SOH, ten tweede een brede commissie ('hele' ZWO-veld) en tenslotte een eigen SOH commissie met eventueel waarnemers van buiten. De eerste twee mogelijkheden worden afgewezen omdat er naast deze discussie ook nog het overleg over het LIP loopt en vanuit het BID en het Directeurenberaad (CWD, CZWD, ICCO, RvdZ en SOH) start een beraad (het zogenaamde Doornberaad) over dezelfde onderwerpen maar in breder verband. Er wordt dan ook gekozen voor de derde optie, maar het bestuur schort de uitvoering van het mandaat van deze commissie, de Commissie Samenwerking, op in afwachting van de vorderingen in het Doornberaad. Pas wanneer het Doornberaad niet het gewenste resultaat oplevert (nauwere samenwerking op zijn minst) treedt de commissie op.

Doornberaad.

Zoals gezegd ontstaat dit beraad vanuit het BID en het Directeurenberaad. De deelnemers aan het beraad zijn dan ook de directies van ICCO, CWD/NHK, CZWD/GKN, RvdZ en SOH en een vertegenwoordiger van het BID (meestal de voorzitter). De aanleiding tot de gesprekken is de nota 'BID Quo Vadis', een nota opgesteld door het BID over wat er in de toekomst moet gebeuren in het ZWO-veld m.b.t. de fondswerving en het buitenland werk.

De gesprekken starten op 19 april 1991 in Doorn (vandaar de naam) en in januari 1992 ligt er een voorstel op tafel waarin twee modellen worden voorgesteld voor de toekomst. Het eerste model houdt een volledige integratie in, voor wat betreft het buitenland werk en de bijbehorende fondswerving, op het ZWO-veld en betekent een zogenaamd "NethChurchAid"; één organisatie op termijn. Het tweede model is een beperkt model waarbij er alleen een integratie tussen DOG, ICCO, SOH en Kinderen in de Knel (heeft eigen bestuur) plaatsvindt.

Vlak voor de vergadering waarin het voorstel van het beraad zal worden besproken wordt in een tweetal kranten een interview gehouden met enkele samenstellers. Dit leidt tot een vertrouwenscrisis tussen de samenstellers en daarmee wordt het voorstel, het is geen eindrapport, terzijde geschoven. Dit afbreken van het Doornberaad gebeurt over procedurele en niet over inhoudelijke meningsverschillen en dit is jammer. Later in het jaar zijn er twee vergaderingen waarin iets meer over de inhoudelijke meningsverschillen wordt gesproken. Het blijkt dat de deelnemers verschillende ideeën hadden over de intentie van de gesprekken; de GKN bijvoorbeeld zag de gesprekken vooral als een brainstormsessie en SOH zag de gesprekken als voorbereiding op nauwere samenwerking. Ook spelen er in de omgeving van de deelnemers van het Doornberaad processen af die alles compliceren. Zo is daar het Samen op Weg proces waarbij een Schetsontwerp op tafel ligt over de opzet van een Deputatenraad waarin het werelddiakonaat en de zending van de drie deelnemende kerk in ieder geval opgaan, maar waarbij ook ICCO en SOH mogelijk een rol spelen. De organen van de kerken zijn verder wat huiverig voor de mogelijke invloed van de overheid op het werk door de geldstromen die nu via SOH en vooral ICCO lopen en bij een samengaan ook via de kerken. Ook de scheiding die bij de voorstellen ontstaat tussen binnenland en buitenland werk is voor de kerkelijke organen een reden om het huidige beraad niet voort te zetten.

Samenwerken, hoe nu?

Door het uitgesproken gebrek aan vertrouwen onderling ontstaat de vraag hoe het verder moet met de gesprekken en overleggen die rondom het Doornberaad spelen; Kerken in Actie en samengaan SOH/ICCO/DOG. Er wordt uitgesproken dat deze beide processen geen hinder hoeven te hebben van het spaak lopen van het Doornberaad. Al vrij snel wordt door SOH/ICCO/DOG besloten om een mogelijke fusie voorlopig niet door te zetten om het ontstaan van Kerken in Actie, waar alledrie de organisaties in deelnemen, niet te bemoeilijken.

Op dit moment is Kerken in Actie van start gegaan (januari 1995) als een samenwerkingsverband op het gebied van fondswerving en informatieverstrekking. De bedoeling van deze nieuwe organisatie is om de hoeveelheid van gironummers terug te brengen naar één en daarmee de overzichtelijkheid voor zowel de

kerkelijke de niet-kerkelijke donateur te vergroten. Verder is het de bedoeling om de naamsbekendheid van het protestantse ZWO-werk te vergroten en een plaats te verwerven naast de grote namen in de markt (o.a. Artsen zonder Grenzen). De start is niet gemakkelijk en de toekomst zal uitwijzen of Kerken in Actie haar doel bereikt. SOH neemt stelling in de fondswervingsmarkt. Plaatselijke partners zijn de feitelijke dragers van het werk en zij werken in een sociaal/politiek/economische achtergrond en die moet worden belicht. Dit heeft niet echt extra wervende en soms zelfs een negatieve invloed, maar moet wel gehanteerd worden wil SOH waarmaken dat de partners serieus worden genomen.

Verder speelt ook het Samen op weg proces waarbij nog niet duidelijk is in welke vorm de samenwerking tussen SOH/ICCO/DOG en Orgaan 2 (zoals het deel van de nieuwe kerkorganisatie (VPKN) wordt genoemd waarin Getuigenis, Gerechtigheid en Dienst vallen) zal aannemen. Er zijn SOH nu 4 opties:

- 1) DOG, ICCO en SOH fuseren en dan krijgen ze ook een geldstroom van de VPKN. Deze moet meedoen bij de beleidsvorming en dat ook strenger doen.
- 2) Allen naar Orgaan 2 (DOG, ICCO en SOH), waarbij de VPKN een soort service functie verzorgt om de participatie in het werk van de kleine kerken niet te verliezen.
- 3) SOH opsplitsen in een stuk naar ICCO en stuk naar Orgaan 2. Welke stukken en hoe is niet nader gespecificeerd.
- 4) Er verandert niets. Hiermee wordt bedoeld dat SOH met haar huidige mandaat blijft bestaan. De participatie door de kerken en de werkrelaties met o.a. de verschillende werelddiakonaten zullen echter wel veranderen. Alledrie de kerken betrokken bij het proces zijn participant van SOH. In plaats van 15 participanten, waarvan 2 veel groter zijn dan de andere 13, zijn er dan 13 participanten, waarvan 1 de rest overvleugelt. Zal dat problemen geven met de samenwerking intern?; gaat die ene nieuwe kerk zijn medewerking opzeggen? Dit zijn vragen die beantwoord moeten worden.

Beleid en achtergronden:

Steeds meer wordt er ingezien dat rampen vaak niet zo ineens optreden, maar een gevolg zijn van menselijk handelen (of het uitblijven daarvan). Ook groeit het beeld van een continuum in de wereld van de hulpverlening. Er is een ramp en er wordt hulp geboden (noodhulp), daarna volgt de fase van de rehabilitatie en tenslotte de fase van structurele hulp. Dit was altijd de volgorde. Als het mis ging, dan begon men weer met de noodhulp, enz. Gedurende de jaren dat er hulp wordt geboden groeit het besef dat preventieve hulp ook nodig is en daaruit vloeit weer het besef dat structurele hulp eigenlijk deze preventieve hulp is of moet zijn.

Verder wordt de aandacht voor aspecten als "disaster mitigation" (verzachten van de gevolgen) en "disaster preparedness" (voorbereid zijn op een ramp; d.m.v. aanleggen dammen tegen overstromingen, bouwen van huizen die tegen aardbevingen bestand zijn, enz.). Beide termen liggen op zijn minst in elkaars verlengde, maar "mitigation" heeft zowel betrekking op de periode voor de ramp als op de periode na de ramp.

4.2 Samenwerkingsverbanden.

Zowel nationaal als internationaal werkt SOH met verschillende organisaties samen en in sommige gevallen participeert zij in organisaties die zij zelf mede heeft opgericht. In deze paragraaf worden kort enkele organisaties uit deze laatste categorie genoemd die in de periode na 1987 zijn opgericht.

Nationaal.

Voor 1989 heeft SOH vaak met verschillende organisaties samengewerkt wanneer een grote nationale noodhulpactie nodig was (voorbeelden zijn Afrika Nu, Eén voor Afrika, Eten voor India). De samenwerking bestond uit samen verzorgen van de publiciteit, de fondswerving en de organisatie. Deze samenwerking moest iedere keer opnieuw geregeld worden en ontstond op persoonlijk initiatief van één van de organisaties. In 1989 hebben 9 organisaties een permanente afspraak gemaakt om op bovenstaande gebieden samen te werken bij

grote nationale noodhulpacties. Deze afspraak is de Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO).

Hierin werken samen: Artsen Zonder Grenzen, Nederlandse Rode Kruis, Mensen in Nood, Tear Fund, Nederlands Comité Unicef, SOH, (nog 3).

Ter beïnvloeding van het Nederlandse beleid op ontwikkelingssamenwerking wordt het Bureau Beleidsbeïnvloeding Ontwikkelingssamenwerking (BBO, 1992) opgericht. Nadere informatie over BBO is te vinden in hoofdstuk 8.

Als laatste is daar Kerken in Actie. Deze organisatie wordt elders uitgebreid besproken en wordt dan ook niet nader toegelicht.

Internationaal.

Er worden door SOH in samenwerking met anderen verschillende organisaties opgericht die lobbyen bij onderdelen van de Europese Economische Gemeenschap (sinds 1994 de Europese Unie). In 1990 wordt APRODEV (Association of Protestant Development organizations) opgericht als forum en voor gezamenlijke activiteiten m.b.t. EU en om geld van de EU voor noodhulp te verkrijgen.

In 1992 reorganiseert de EG zijn noodhulpwerk en zij richt ECHO (European Community Humanitarian Office) op. Deze afdeling heeft volgens het NGO-EG-Netwerk, waarvan het Liaison Committee het bestuur vormt, te weinig oog voor organisaties die met plaatselijke uitvoerders werken. In dit licht wordt besloten om VOICE (Voluntary Organizations In Coordination of Emergency-aid) op te richten. Het doel van VOICE is dan ook het noodhulpbeleid van EU te beïnvloeden en binnen ECHO meer belangstelling voor noodhulp door organisaties die lokale partners gebruiken te creëren.

In de jaren 90 komt er bundeling in hulporganisaties/-acties van kerken in het netwerk van de Wereldraad van Kerken (WCC) en van de Lutherse Wereldfederatie (LWF). Wereldwijd komt er een gemeenschappelijke naam; Actions of Churches Together (ACT, 1994). De organisaties in het netwerk van de WCC zijn meer op lokale structuren gericht en de organisaties bij de LWF zijn sterk operationeel en grootschaliger. ACT steeft naar een betere respons op de hulpvraag van partners in noodsituaties.

4.3 Organisatie.

Verschillende afdelingen: - Rampenhulp en Vluchtelingenhulp (RV)

- Voedingshulp

- Voorlichting en Werving (VW)

- A.A.P. (nu met eigen bestuur)

- Financiën en Organisatie (FO)

Laatst bewerkt: 03/07/96

5. GROTE ACTIES

In dit hoofdstuk worden enkele grote acties beschreven waar SOH door de jaren heen aan heeft meegewerkt. Het is geen uitputtende bespreking, maar er wordt verteld waar de actie vandaan komt, wie er meedeed en wat het resultaat is.

5.1 Eten voor India (1966)

Deze actie is de eerste grote nationale actie waar SOH aan meedeed.

Eind november 1965 komt het bericht binnen dat in India de oogst van dat jaar op het punt staat te mislukken door het uitblijven van regen. Eind dat jaar zal het voedsel in de grote steden op rantsoen moeten. Er wordt niet direct gereageerd door de wereldgemeenschap, maar daar komt vrij snel verandering in.

In Nederland komt de NOVIB op 18 januari met een actie voor India en samen met het Nederlands Comité Unicef wordt besloten om op korte termijn melkpoeder en ander voedsel te versturen. Begin februari vertrekt het eerste schip.

In februari hebben de NOVIB, het Nederlands Comité Unicef en het Unesco Centrum Nederland besloten om de actie - die intussen Eten voor India is gaan heten - gezamenlijk te voeren. Hierna wordt ook nog contact gezocht met Mensen in Nood en SOH. Alles raakt dan in een stroomversnelling; er komt een persconferentie en contact met omroepen (NTS, NRU). Op 15 februari wordt aangekondigd dat op 19 februari 1966 een nationale inzameling wordt gehouden. In de vier dagen tussen 15 en 19 februari moet bijna alles nog worden geregeld; er moet bijvoorbeeld zeer hard worden gewerkt om alle gemeentes in te schakelen. Dit alles wordt door de grote inzet van alle betrokkenen gerealiseerd en op 19 februari luiden de klokken in bijna alle gemeentes in Nederland. Daarnaast is er een twee uur durende televisie-uitzending over de actie, met medewerking van een groot aantal prominenten.

Ook door de jeugd is er hard gewerkt op de scholen en zij hebben ongeveer f800.000,- bijeengebracht. Bovendien hebben hun acties een belangrijke, stimulerende invloed op de ouderen. Alles bij elkaar is het een zeer geslaagde actie die in totaal ruim 26 miljoen gulden oplevert en 10 ton voedsel in natura.

Het geld van de actie wordt op verschillende manieren besteed; en dit in overleg met het Indische regering. Zo'n 11 miljoen werd aan directe voedseltransporten besteed (eerste fase, directe hulp), 4 miljoen aan kunstmest (tweede fase, voor de volgende oogst), ruim 7 miljoen voor projecten ter verbetering van de voedselproductie in de toekomst (derde fase) en tenslotte 2 miljoen voor een waterboorproject met lange looptijd.

5.2 Kom over de Brug I (1968) en II (1972)

Het succes van Eten voor India werkte erg inspirerend en binnen de kerken (protestant en katholiek) wil men een speciaal actie-jaar organiseren; Jaar voor de Zending en Werelddiaconaat. In zo'n jaar zal aandacht gevraagd worden voor het totale werk van de beide werkerreinen en niet, zoals bij Eten voor India, voor een bepaalde streek. De organisatie van een heel jaar is niet rondgekomen, o.a. omdat de rooms katholieke kerk niet meedoet, maar de rest van het idee is wel doorgezet en resulteert in de actie Kom over de Brug in 1968. Dit is een actie van kerken en kerkelijke organisaties!

De direct fondswervende actie loopt van 18-22 maart 1968 levert ruim 29 miljoen gulden op. Naast dit financiële resultaat levert de gehele actie een nieuwe visie; zending en werelddiaconaat kunnen wel degelijk samen.

Door het succes van de eerste Kom over de Brug wordt besloten om nogmaals een dergelijke actie te organiseren. Dit wordt Kom over de Brug II (10-15 december 1972), welke actie financieel een nog groter succes is dan de eerste (meer dan 50 miljoen gulden).

Een bijkomend succes van de tweede actie is de deelname van de rooms katholieke kerk. Aan beide acties hebben vele kerken en aan kerken gelieerde organisaties meegedaan. De volledige lijst is:

UBG, DB, EBG, ELK, GKN, NHK, OKK, RB, RKK, VEG, LdH, NZR, SOH, Morgenland-Zending, Nederlands Bijbelgenootschap, Vereniging ter verbreiding van het Evangelie in Egypte en Solidaridad. (betekenis van de afkortingen kunt u achterin vinden)

De doelgroep waar beide acties zich in eerste instantie op richten zijn allen in Nederland die zich rekenen tot de christenen. Het doel van de actie was tweeledig, te weten educatie en fondsenwerving.

De fondswerving wordt in beide acties uitgevoerd door vele vrijwilligers door het hele land die enveloppen met verzoeken om giften in hun eigen omgeving rondbrengen en deze enveloppen aan het einde van de wervende dagen weer ophalen. Deze persoonlijke aanpak blijkt en goede greep te zijn gezien de fantastische opbrengsten.

Over de juistheid van de combinatie met educatie en het succes hiervan wordt men het niet geheel met elkaar eens. Ook zijn er stemmen die de noodzaak van meer fondsen ter discussie stellen en de daaraan gekoppelde discussie over de invulling van de hulp. Het is een tijd van herevaluatie van oude en formulering van nieuwe ideeën op het gebied van werelddiakonaat. Het gevolg van deze discussies binnen de Stichting Kom over de Brug en binnen de verschillende deelnemers is dat in 1976 adviezen bij de deelnemende organisaties worden ingewonnen waarna wordt besloten om geen derde Kom over de Brug te organiseren. De argumentatie van de deelnemers loopt uiteen en niet allen zijn tegen.

5.3 Biafra (1968-1970)

In 1968 scheidt een deel van Nigeria zich af van de rest en noemt zichzelf Biafra. Het gevolg van deze actie is een bloedige en grimmige burgeroorlog. Nigeria blokkeert ook de toevoer van producten en voedsel waardoor een zeer neipende situatie voor de bevolking van Biafra ontstaat.

De Wereldraad van Kerken grijpt niet in omdat er dan in een oorlog wordt gemengd. Ook de overheden doen niets omdat het een binnenlandse aangelegenheid is.

Een aantal werelddiaconaten (Amerika, Duitsland, Zweden, Noorwegen, Denemarken en Nederland) nemen het initiatief om hulp te bieden en richten een organisatie op om dit te coördineren; "Joint Church Aid". De organisatie beschikt over een charterluchtvloot en brengt op deze wijze voedsel, medicijnen en andere benodigdheden gedurende het conflict naar Biafra.

Naast de protestantse werelddiaconaten organiseren ook de katholieken (West-Europa, Canada en Amerika) en de joden (Amerika, "The Jewish Agency") zich.

De actie is een succes in die zin dat er minder mensen sterven van de honger. Er wordt niet één grote inzameling voor Biafra gehouden. Toch leeft de burgeroorlog bij het Nederlandse publiek en bij SOH komt veel geld binnen voor Biafra in de jaren dat de burgeroorlog voortduurt. In januari 1970 geeft Biafra de strijd op en wordt weer een deel van Nigeria.

Deze periode is een bron geweest van een hoop ervaring voor de staf van SOH en staat met Kom over de Brug I aan het begin van de groei van SOH, zowel qua staf en financieel als qua ervaring.

5.4 SOS-Sahel (1974)

? wie, wat, waarom

nog in te vullen

5.5 Eén voor Afrika (1984)

Voor 1984 heerst er in delen van Afrika al jaren droogte en zijn er grote voedseltekorten. Men probeert om deze problemen wereldkundig te maken, maar slaagt daar niet goed in. Pas in 1984, na vele oproepen en signalen over hogersneden, komt er beweging in. In Nederland dringen deze berichten in de tweede helft van het jaar door bij het grote publiek, voor een groot deel na een uitzending van een BBC-documentaire over de verschrikkingen van de honger in Ethiopië.

Als gevolg hiervan ("nu is er een gunstig klimaat voor een actie") besluiten 15 ontwikkelingsorganisaties in november 1984 om een gezamenlijke nationale actie op te zetten. Dit resulteert in de stichting Eén voor Afrika, welke haar werk voor één jaar uitvoert tot november 1985.

De deelnemers zijn:

ADB/GKN, CEBEMO, GDR/NHK, HIVOS, ICCO, Mensen in Nood, NOVIB, Nederlandse Rode Kruis, Studie en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM), SOH, Stichting Vluchteling, Tear Fund Nederland, Terre des Hommes Nederland, Unesco Centrum Nederland en Nederlands Comité Unicef.

De actie houdt wederom een combinatie van fondsenwerving en educatie in. Er wordt een nationale actiedag vastgesteld; 26 november 1984. Aan deze dag werken alle omroepen en de Nederlandse pers mee en een groot deel van de dag besteedt de televisie aan Eén voor Afrika. Naast de televisie-inzameling zijn er door het hele land inzamelpunten met stands, posters, informatiefolders, etc. De actie is een financieel succes. Op de dag zelf komt er ongeveer 50 miljoen binnen en de uiteindelijke opbrengst is meer dan 100 miljoen gulden!

Met deze opbrengst om de nood te ledigen in een werelddeel getroffen door verschrikkingen is men erg blij. De hulp die gegeven wordt blijkt 3 jaar later (nieuwe actie "Afrika Nu") vooral in de lediging van de directe nood (men ging niet dood) te hebben bestaan. De meer structurele zaken (eten in de toekomst) zijn maar mondjesmaat aangepakt. De hulp moet doorgaan, ook structureel.

Het andere doel, de educatie, is in het geheel niet uit de verf gekomen. De informatie die tijdens de actie wordt verstrekt richt zich vooral op het geven van geld. Enkele mogelijke redenen voor dit feit zijn: het verschil tussen de organisaties in het belang dat gehecht wordt aan educatie, de ingewikkeldheid van de problemen in Afrika, nadruk op gebruik massamedia.

5.6 Afrika Nu (1987)

Zoals in de vorige paragraaf te lezen was is bij de actie Eén voor Afrika vooral hulp geboden om de directe nood te ledigen, maar slechts op zeer bescheiden schaal was er structurele hulp. Dit gebrek is naast de aanhoudende droogte en tekorten één van de oorzaken van het feit dat in 1987 er weer een oproep uitgaat om een grote ramp te voorkomen. Een verschil met de ramp in 1984 is dat de oproep nu eerder is aangekomen en de voorraden nog niet geheel op zijn en de grote honger nog niet is aangebroken. Deze actie start om de uitbraak van hongersnood te voorkomen. De actie loopt van begin december 1987 tot eind januari 1988. De ondersteuning op televisie en radio vindt plaats van 10-21 december 1987 en er zijn activiteiten in het hele land gedurende december 1987 en januari 1988. In de voorlichting wordt ook ingegaan op wat er sinds Eén voor Afrika gebeurd is; het is een soort vervolg op deze actie.

De doelstellingen zijn weer tweeledig: fondswerving en educatie. De opbrengst van de actie ligt rond de f 50 miljoen en daarmee kan veel gebeuren. Voor de eenvoud en soberheid van de fondswerving kiest de organisatie voor een rechtstreeks storten van gelden op een gironummer. Een nadeel hiervan is dat het saldo 5 dagen achterloopt op de giften.

Deelnemers aan deze actie zijn:

SOH, NOVIB/Gast aan tafel, Mensen in Nood/Memisa, Nederlandse Rode Kruis

Ondersteuning door Artsen Zonder Grenzen, Tear Fund, Unicef en Terre des Hommes.

Bij Afrika Nú wordt geen stichtingsvorm gebruikt om onnodige en ongewenste institutionalisering en structuren te voorkomen. Snelle besluitvorming is hierdoor mogelijk en beslissingsbevoegdheid over besteding van gelden blijft bij de organisaties zelf.

Het initiatief om samen te doen komt van SOH (in ieder geval SOH, NOVIB, Mensen in Nood en Rode Kruis). Redenen om deze actie samen te ondernemen zijn o.a. dat deze organisaties een breed draagvlak hebben, ze bijna volledig de partnerorganisaties in de landen in kwestie bestrijken en door bundeling de slagvaardigheid vergroot werd en de kosten gedrukt worden.

De uitvoer ligt zoals gezegd bij de eerste vier en het actie-secretariaat is in het gebouw van SOH.

5.7 Honger in Afrika - kerken helpen nú (1992)

Deze actie wordt gestart door de kerken om de gevolgen en mogelijk de oorzaken van een grote droogte over bijna het gehele oosten van Afrika onder de aandacht van het publiek te brengen. Deze actie valt voor de nationale actie door de Samenwerkende Hulporganisaties (14-22 juni 1992) waar men eerst dacht onvoldoende ondersteuning door de media te kunnen krijgen voor zo'n actie.

De organisaties die aan deze actie deelnemen naast SOH zijn: Cebemo, Mensen in Nood, ICCO, Memisa, Raad voor de Zending (NHK), Bisschoppelijke Vastenactie, CWD en CZWD.

Deze organisaties treden op namens de RKK en de in SOH deelnemende kerken behoudens de EBG.

SOH treedt op als coördinator van de actie welke loopt van 16-25 mei 1992. Tijdens deze actie worden speciale collectes gehouden in vele gemeenten in Nederland voor Afrika. Naast aandacht in eigen kring is er onverwacht veel aandacht in de media. De opbrengsten van deze collectes en individuele giften bedragen ongeveer f 21 miljoen. Deze actie is een noodhulpactie, maar in de projecten wordt waar mogelijk de link met structurele projecten gelegd.

De kracht van deze kerkelijke actie ligt vooral in de benadering van de kerkelijke structuren en het feit dat het gezamenlijk actievoeren door kerken nieuws bleek te zijn. Plaatselijke kerken hadden veel plezier in de organisatie (ook in de gemeenten inzamelen) en er werd goed gegeven.

De nationale actie op Afrika die volgde leverde ongeveer f 13 miljoen op.

Laatst bewerkt: 13/6/96.

6. Bijzondere initiatieven.

Hier worden 3 organisaties (DOG, ICCO en Kerken in Actie), 1 afdeling (AAP/KK) en 2 programma's (VPO, Energie voor mijn naaste) beschreven die ooit bij SOH gestart zijn. In andere hoofdstukken zijn ze vluchtig genoemd en beschreven, maar hier wordt iets dieper ingegaan op deze bijzondere initiatieven. Het bijzondere van bovengenoemde zaken is dat ze allen buiten het "gewone" werk van SOH vallen en hun eigen plaats hebben of hadden. De beschrijvingen zijn niet uitputtend en behandelen niet alle aspecten, maar er wordt aangegeven waarom SOH (en anderen) ze belangrijk vonden en wat er in de loop der tijd gebeurd is.

In paragraaf 6.1 worden de 2 organisaties beschreven. In 6.2 volgt dan de afdeling Kinderen in de Knel, het oude Alternatief Adoptie Plan, en Kerken in Actie. Tenslotte in paragraaf 6.3 een beschrijving van de geschiedenis van genoemde programma's.

6.1 Dochterorganisaties

6.1.1 Dienst Over Grenzen (DOG)

Al vele jaren zijn er mensen in Nederland die zich opgeven voor dienstbaar zijn overzee. Voor de Tweede Wereldoorlog waren dit zendelingen, monniken, zusters, mensen die het evangelie gingen brengen aan voornamelijk Indonesië. Naast deze taak deden ze aan medische verzorging en scholing.

Na 1945 was er in Europa veel behoefte aan herstel van de oorlogsschade en bij dit herstel werd ook bijgedragen door personeel dat vanuit Nederland elders werd ingezet. Toen de oorlogsschade grotendeels hersteld was in Europa waren er nieuwe staten ontstaan (de oude koloniën) die ondersteuning nodig hadden in het opzetten van het land. Dit was ander soort werk en buiten Europa. Er moesten nieuwe wegen ingeslagen worden. Om hierover te overleggen werd op 17 en 18 juli 1961 op uitnodiging van de NOVIB een conferentie gehouden, door kerkelijke en niet-kerkelijke organisaties, over deze problematiek. Onder de genodigden bevond zich ook de Wereldraad van Kerken. In dit stadium (begin jaren 60) dachten velen dat uitzending een tijdelijke zaak zou zijn. Het ging er immers om de nieuwe staten een goede start te geven.

Kerken voelden dat zij hierin een eigen taak hadden en al snel na de conferentie in '61 werd er een commissie benoemd met de vraagstelling: "Welke mogelijkheden zijn er om zich, waar ook ter wereld, in enigerlei functie voor langere of kortere tijd dienstbaar te kunnen maken." Deze opdracht resulteerde op 1 september 1962 in

de oprichting door de NZR en SOH van het bureau *Dienst Over Grenzen (DOG)*. Met de oprichting van het bureau werd deze taak die SOH tot dat moment erbij deed overgenomen door een gespecialiseerd bureau. De doelstelling van het bureau was en is:

"Ingevolge Christus' opdracht het evangelie in woord en daad overal te verkondigen, stelt DOG zich ten doel bemiddeling te verlenen tussen kerkelijke en andere organisaties die medewerking vragen bij het zoeken van personen voor werk in het buitenland, en allen die zich daarvoor beschikbaar stellen."

De taak van het bureau wordt als volgt omschreven:

- 1: Het bureau dient volledig geïnformeerd te zijn inzake de mogelijkheden die er in de gehele wereld zijn (Europa en Nederland inclusief) voor jongere en oudere mensen die zich beschikbaar stellen voor de dienst aan de naaste in de meest ruime zin van het woord.
- 2: De directeur zal de kandidaten in kaart hebben te brengen en een eerste informatief gesprek moeten voeren
- 3: De directeur zal een aantal kandidaten onmiddellijk naar een andere instelling moeten verwijzen. (bv. iemand die volledig in zendingdienst wil)
- 4: Het bureau zal nauwkeurig allen die uitgaan moeten registreren en verder als contactpunt kunnen dienen voor allen die overzee gaan.

Rondom het bureau kwam een Commissie van Advies en Toezicht (CAT). In deze commissie zaten naast vertegenwoordigers van de zending ook een vertegenwoordiger van de Oecumenische Jeugdraad en van de Studentenzendingscommissie. Ook werden aan de commissie de directeur van SOH en de secretaris van Kerk Overzee toegevoegd, waarbij de laatste vooral bemoeienis met opleidingen en de begeleiding had.

In het begin (tot 1972) werden lijsten van zich aanbiedend personeel naar de vragende kerken gestuurd. Na verloop van tijd wordt er gewerkt met lijsten die vanuit het buitenland worden ontvangen. Het aantal vragende instanties breidt zich heel snel uit.

In de eerste 2 jaar werden de meeste mensen nog in Europa geplaatst en was de hoeveelheid aanmeldingen veel hoger dan het aantal geplaatsten (1014 tegen 95). Tegenwoordig is de vraag groter dan het aanbod en ook de professionaliteit die gevraagd en geboden wordt ligt hoger dan in de beginfase.

Het contract dat de mensen die worden uitgezonden is bijzonder; men krijgt een lokaal contract met de organisatie daar. DOG bemiddelt daarbij, maar wil niet gezien worden als een uitzendorganisatie. Zij is een bemiddelend bureau tussen kandidaat en organisaties elders in de wereld die de selectie en de voorbereiding van de kandidaten verzorgt omdat dit niet door de vragende instantie kan worden verzorgd.

DOG heeft ook nauwe banden met ICCO. Wanneer ICCO mensen nodig heeft voor de begeleiding van projecten wordt contact opgenomen met het bureau. Dit is ook praktisch gezien zeer makkelijk omdat vanaf de oprichting van ICCO beide organisaties altijd op dezelfde lokatie hebben gezeten. Tot 1975 hebben beide organisaties bij SOH ingewoond en zijn daarna gezamenlijk verhuist naar de Stadhouderslaan (Utrecht). Vanaf 1980 verblijven beide organisaties op het Zusterplein te Zeist. Soms kwam de vraag op of ICCO en DOG niet moeten fuseren; ze zitten dicht bij elkaar, werken veel samen, zelfde markt. Dit is nooit gebeurd; DOG heeft een eigen kleur naast ICCO. Twee pogingen van de stafs in 1971 en '74 worden door het CAT verhinderd. De reden om het niet te doen is misschien geweest dat DOG klein en fijn was en ICCO groot en groeiend, met daarnaast het feit dat DOG op dat moment nog geen banden met de overheid had.

Bij het opzetten van het bureau is DOG geen onafhankelijke stichting gemaakt. Dit was goed omdat op deze manier de participanten (NZR en SOH en later ook CWD(/SIH) en CZWD(/ADB)) "gedwongen" zijn om actief bij de gang van zaken betrokken te zijn. Door de jaren heen groeide bij DOG echter de wens om i.p.v. de stem van de moeders een eigen stem te laten horen. In 1987 is het moment gekomen (aanleiding is het nieuwe mandaat van SOH) om te kiezen voor een zelfstandig bestaan als stichting. De feitelijke omzetting laat nog tot 1991 op zich wachten omdat alles door de verschillende besturen moet worden goedgekeurd.

Enkele samenwerkingsverbanden:

Het Medisch Coördinatie Secretariaat (MCS) voor advies; het Hendrik Kraemer Instituut (HKI) voor cursussen voor doggers en Vereniging Personele Samenwerking met Ontwikkelingslanden (PSO) voor suppletiemogelijkheden van doggers.

Nadere informatie over DOG is te vinden in jubileumboeken *Terugblikken en Vooruitzien*, 1982, en *Gaven delen over grenzen*, 1987.

6.1.2 Interkerkelijke Organisatie voor Ontwikkelingshulp (ICCO)

In de jaren 60 waren er een groot aantal nieuwe staten ontstaan door dekolonialisatie. In deze nieuwe staten waren vaak al banden met kerken in Europa en vanuit deze kerken kwam via de Wereldraad van Kerken de vraag of er hulp geboden kon worden bij de enorme taken van opbouw. Zoals in de vorige paragraaf werd beschreven bemiddelde DOG bij de personele invulling.

Op 25 september 1963 schreven de NZR en het Centraal Missie Commissariaat (CMC) aan de regering een brief waarin ze vroegen om uitbreiding van de Nederlandse ontwikkelingshulp en daarbij gebruik te maken van particuliere organisaties. Het duurde nog ruim een jaar voordat deze vragen rond waren, vooral het laatste deel, maar op 14 december 1964 kwam de goedkeuring. Dat er was samengewerkt tussen zending, werelddiakonaat en een aantal christelijke organisaties kwam nu goed van pas; de overheid had slechts met enkele organisaties te maken. Op 30 december 1964 werd de Interkerkelijke Coördinatie Commissie Ontwikkelingshulp (ICCO) opgericht om voor de protestantse kerken de ontwikkelingsprojecten te beheren.

De participanten bij oprichting waren de NZR (voor de zending), SOH en ADB (voor het werelddiakonaat) en christelijk maatschappelijke organisaties samen in het 'Convent' (Chr. Nationaal Vakverbond, Chr. Boeren- en Tuindersbond, Nederlands Chr. Werkgeversbond, Nederlands Chr. Verbond van Ondernemers). Later voegden zich hier nog verschillende organisaties bij.

Bij oprichting wordt gekozen voor een commissie en geen stichting om verzelfstandigen en weggroeien van de participanten te voorkomen. In 1971 wordt ICCO toch een stichting om meer zelfstandig te kunnen handelen. ICCO is sinds zijn ontstaan zeer gegroeid in grootte en professionaliteit.

De steun van de overheid via particuliere organisaties werd geregeld in het zogenaamde *Medefinancieringsprogramma*. In onderstaand kader vind u enig nadere informatie over de voorwaarden binnen het programma zoals het in 1965 werd gegeven.

Medefinancieringsprogramma

De overheidsbijdrage belooft maximaal 75% van de kapitaalsuitgaven (grond, gebouwen, installaties).

Voor deze medefinanciering gelden als voorwaarden dat:

1. er sprake is van een concreet ontwikkelingsproject in een minder ontwikkeld land, dat door overdracht van kennis en ervaring de sociale en economische groei van dat land beoogt te bevorderen;
2. dit project wordt uitgevoerd door een Nederlandse niet-kommerciële particuliere organisatie dan wel door een soortgelijke zelfstandige organisatie uit het minder ontwikkelde land zelf;
3. het project de instemming heeft van de centrale overheid van het land, waar het zal worden uitgevoerd;
4. het project past in de ontwikkelingsplannen van het land waar het zal worden uitgevoerd;
5. de organisatie bij de aanvraag aantoont dat zij;

a. tenminste 25 % van de kapitaalsuitgaven fourneert;

b. alle exploitatiekosten voor haar rekening neemt.

Uit de voorwaarden blijkt dat ontwikkeling werd gezien als kennisoverdracht. Verder werd er vanuit gegaan dat een Nederlandse organisatie zou uitvoeren, alhoewel plaatselijk ook kon. En tenslotte ging men er vanuit dat ontwikkeling niet op gespannen voet met het beleid van de overheden zou staan; dit bleek niet te kloppen in toenemende mate en punt 3 werd steeds moeilijker.

Door de jaren heen zijn er ook steeds aanpassingen van de voorwaarden aan de veranderingen in het werkveld om zo goed mogelijk aan de vragen te kunnen voldoen.

Door de jaren heen blijft ICCO groeien en zich aanpassen aan de veranderende werkomgeving. Tegenwoordig is ICCO een organisatie met een "omzet" van meer dan 100 miljoen. Er is sinds de oprichting veel gebeurd en veel verschillende dingen geprobeerd; in aanpak, organisatie, aanpassing voorwaarden voor projecten, enz.

Tegenwoordig dekt de afkorting ICCO de naam niet meer doordat het een stichting i.p.v. een commissie is en ontwikkelingssamenwerking i.p.v. ontwikkelingshulp, maar de afkorting is zo ingeburgerd dat deze in gebruik blijft. Nadere informatie over ICCO is o.a. te vinden in het boekje *ICCO; werk maken van ontwikkeling* uit 1982.

6.1.3 Kerken in Aktie

De wortels van Kerken in Aktie liggen ver voor de feitelijke start van dit initiatief (1995). Al vele jaren werd er gesproken over het feit dat de informatievoorziening en de fondsenwerving van SOH (en anderen) niet aan de verwachtingen voldeed. In 1989 werden Mensen in Nood en SOH benaderd door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) en de Stichting Collectenplan met het voorstel mee te doen in een Landelijk Inzamelings Plan (LIP). Dit LIP zou het bestaande collectenplan vervangen. Er zouden meer grote organisaties aan mee doen (36 i.p.v. 22), meerdere vormen van fondsenwerving betreffen en de afspraken rond media-ondersteuning zouden stringenter worden. Tot dat moment deden kerkelijke organisaties niet mee of waren uitgesloten van deelname omdat ze geen beroep op het gehele publiek, maar alleen op kerkpubliek.

Door deze vraag werd er door de protestants kerkelijke organen nagedacht over de verschillende vormen waarin ze aan zo'n plan konden deelnemen of niet. De optie waarbij de ZWO-organen onder één vlag aan dit plan mee zou doen was voor SOH de meest wenselijke. Dit had twee redenen, namelijk; 1) ZWO-organen als één familie naar het publiek, 2) uitsluiting doordat er te weinig wordt opgehaald door de organisatie is minder waarschijnlijk.

Het LIP is uiteindelijk niet van de grond gekomen, maar is voor SOH en de andere ZWO-organen in de protestantse kerken de aanleiding om de discussie over een gezamenlijk gezicht naar het publiek te houden. Na veel discussie over de vorm en de afspraken werd in augustus Kerken in Aktie gestart.

De deelnemers in Kerken in Aktie zijn:

De organisaties voor ZWO van:

- de Nederlandse Hervormde Kerk
- de Gereformeerde Kerken in Nederland
- de Doopsgezinde Broederschap
- de Evangelisch Lutherse Kerk
- de Remonstrantse Broederschap
- de Oud-Katholieke Kerk
- de Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland

De interkerkelijke organisaties:

- Stichting Oecumenische Hulp (SOH) (ook Kinderen in de Knel)
- Interkerkelijke Organisatie voor Ontwikkelingssamenwerking (ICCO)
- Dienst Over Grenzen (DOG)

Het samenwerkingsverband heeft zijn secretariaat bij SOH. In dit verband werken bovenstaande organisaties samen bij zending, werelddiakonaat en ontwikkelingssamenwerking. Dit omvat o.a. de relaties met partnerkerken in andere landen, rampenhulp, steunen van projecten en opkomen voor mensenrechten.

Buiten de kerken is Kerken in Actie het gezicht van het ZWO-werk en binnen de deelnemende kerken komen naam en gironummer naar voren op gezamenlijk materiaal ter gelegenheid van collectes voor zending en werelddiakonaat.

6.2 Kinderen in de Knel/Alternatief Adoptieplan

In 1968 startte SOH samen met de Stichting School en Beroepsopleiding voor Vluchtelingen een individueel adoptieplan genaamd "Neem een kind voor uw Rekening". Hierbij ging het om kinderen die uit Soedan en Uganda waren gevlucht. De tijden veranderden, SOH leerde en een andere aanpak bleek nodig. Men vond dat kinderen niet apart geholpen moesten worden, maar als groep in een bepaalde situatie.

In 1979, het jaar dat de Verenigde Naties uitriep tot 'Jaar van het Kind', werd bij SOH het programma Alternatief Adoptieplan gelanceerd. Dit was een alternatief voor de individuele adoptie van kinderen zoals Foster Parents Plan en haar eigen programma. In het programma van SOH werden niet kinderen persoonlijk geadopteerd, maar als groep. Dit hield in dat bv. groepen straatkinderen werden gesteund of kinderen die geen onderwijs konden volgen.

Langzaam groeide het programma uit tot een gespecialiseerde afdeling binnen het bureau. Vanaf 1987, de mandaatswijziging van SOH, heeft de afdeling een aparte status. Dit aparte uit zich in het feit dat de afdeling een eigen bestuur, maar geen rechtspersoonlijkheid, kreeg naast het gewone bestuur van SOH. Dit ontstond omdat SOH het werk op zich niet wilde integreren binnen het algemene werelddiakonale werk, maar door het nieuwe mandaat kon de afdeling ook niet zo doorgaan. De oplossing van een apart bestuur werd gekozen. Dit is een moeilijke constructie omdat dit als bestuur niet kan, wel als bestuurscommissie van het algemene/dagelijks bestuur. Een voorwaarde is dan echter dat er vertegenwoordiging van dat bestuur in het bestuur van de afdeling is en dat is in de jaren 90 niet meer het geval.

In 1989 werd de naam van de afdeling veranderd in Kinderen in de Knel. Deze naam spreekt meer aan dan de oude en dekt de lading van de projecten meer.

6.3 Speciale programma's

6.3.1 Voedingshulp via Particuliere Organisaties (VPO)

In 1970 kwam de Nederlandse regering tot een overeenkomst met 3 organisaties over een programma waarbij zij (voornamelijk) melkpoeder ter beschikking stelde en de organisaties de verspreiding verzorgden. De naam die het programma meekrijgt is Zuivelhulp via Particuliere Organisaties (ZPO). De drie organisaties die meededen waren (en zijn): Mensen in Nood, Novib en SOH.

De overeenkomst in 1970 was eigenlijk een formalisatie van de praktijk uit de jaren 60 waarin de overheid soms melkproducten uit overschotten ter beschikking stelde. Ook andere producten (eieren, kippen, koeien (Heffer project)) waren populair bij de organisaties in die tijd. Men dacht dat de ondervoeding vooral een tekort hieraan was aan proteïne.

Reeds in 1972 werd besloten om ook andere proteïnerijke stoffen te geven (o.a. ingeblikte vis). In 1973 werd de naam aangepast aan deze verandering en werd Voedselhulp i.p.v. Zuivelhulp (ZPO werd VPO). In dit stadium van het programma werd er dus voedsel gegeven en dat konden de organisaties verspreiden naar eigen goeddunken. Maar omdat vershippen en importeren van voedsel vaak problemen opleverden werd al snel een deel van het budget vrijgegeven om voedsel in de regio te kopen. Nog steeds is deze voedselhulp een onderdeel van noodhulp en daarmee liefdadig van karakter. Hier is op zich niets mis mee, maar op deze manier werden velen afhankelijk van de gegeven hulp. De noodzaak om te verbouwen werd weggenomen en de gratis toevoer van voedsel deed de markt instorten.

Langzaam verschuift het accent van de projecten van "noodzaak om te geven" naar "noodzaak te ontvangen". Eind

jaren 70 veranderde hiermee ook de insteek van de projecten. Het doel van de projecten moest niet langer het verspreiden van voedsel zijn, ze moesten bijdragen aan het "ontwikkelingsproces". Ook werd aanbevolen (eerst mocht dit) een gedeelte van de gelden in het ontwikkelingsland worden besteed (o.a aankoop). Dit keer was aankoop ter plekke niet noodzakelijkerwijs gemakkelijker, maar waren de produkten ter plaatse niet noodzakelijkerwijs slechter. Hiermee ging de hulp van voedselhulp naar voedingshulp en was het niet alleen noodhulp meer.

Met deze ommekeer moest er ook aandacht aan andere aspecten dan voedseldistributie worden besteed, zoals bv. voedsel-educatie en gemeenschapontwikkeling. Er moesten permanente oplossingen gezocht worden voor de problemen met de voedselvoorziening en de mensen ter plaatse moesten meer bij de beslissingen betrokken worden wilde de oplossingen ook daadwerkelijk werken. Er ontstonden op deze manier 3 categoriën van projecten: 1) voedsel voor voeding (distributie en educatie), 2) voedsel voor gemeenschap ontwikkeling (organisaties opzetten (o.a. vrouwengroepen), gemeenschapszin kweken, enz) en 3) voedsel voor werk (voedsel in ruil voor werken voor de gemeenschap).

VPO is een programma dat investeert in mensen en de participatie van de lokale bevolking is door de jaren heen een doel op zich geworden. Hierbij leeft de hoop dat organisaties en samenwerkingsverbanden die tijdens het project zijn opgezet lang na de afloop nog bestaan.

Het programma werkt op relatief kleine schaal; plaatselijk/regionaal en met kleine budgetten. Het totale budget over 1994 was bijna f 30 miljoen, waarvan SOH ongeveer een derde deel (f 9 miljoen) mocht besteden. In totaal besloeg het programma dat jaar 324 projecten in Afrika, Azië en Latijns Amerika.

6.3.2 Energie voor mijn Naaste

In het begin van de jaren 80 werd bij de Wereldraad van Kerken een programma gestart om energie te besparen en met de gelden die hierdoor vrij komen projecten te steunen op energiegebied in de derde wereld.

In november 1982 startte SOH, in het kader van haar 30-jarig bestaan, ook zo'n programma in Nederland. Energie voor mijn Naaste werd de slagzin. Waarom zoveel nadruk op energiebesparing?! Hiervoor had SOH een aantal redenen:

- Besparing vermindert verschillen in verbruik tussen industriële en derde wereld,
- Besparing conserveert energiebronnen die in de toekomst door de derde wereld gebruikt kunnen worden,
- Besparing heeft positieve gevolgen voor het milieu (spaart het),
- Besparing staat nog in haar kinderschoenen; meer aandacht en inzet kan besparingen van 30% of meer opleveren,
- Uit besparing vrijgekomen geld kan worden gebruikt om partners in de derde wereld te steunen.

In eerste instantie werden scholen en kerken benaderd met de vraag of zij hieraan wilden meewerken. Al snel werden ook individuele gebruikers benaderd. Deze benadering vond plaats d.m.v. de mogelijkheid om na te gaan of men zuinig of verspillend stookte. Er was een telefoonnummer waarnaar men kon bellen en met enig rekenwerk bepalen hoe het verbruik was. Dit was een verschil met de vragen om fondsen tot dan toe, want nu werd er een actieve bijdrage gevraagd van de donoren: energie besparen.

De fondsen kwamen wel, maar het betalen uit energiebesparingen kwam niet zo uit de verf. De voorlichting moest erg intensief zijn om mensen te overtuigen dat energie besparen mogelijk was, en SOH was voornamelijk een fondswervende organisatie. Hoorde dit programma wel bij SOH?

Bij de overgang naar SOH-Nieuwe Stijl werd besloten om het programma niet te continueren. (wanneer, waarom?)

7. Financiën van SOH.

Een financieel verslag van een organisatie zoals SOH bestaat niet uit winst- of verliesposten aan het eind van een boekjaar. Belangrijk is om in de gaten te houden dat achter de koude cijfers verhalen zitten van mensen die proberen een beter bestaan op te bouwen, of te herbouwen. Verder komen alle gelden die binnenkomen en niet voor de uitvoer van het werk in Nederland gebruikt worden (apparaat, publiciteit) ten goede van projecten overal ter wereld.

7.1 Methodiek

Weergave inkomsten.

De inkomsten van SOH zijn ingedeeld in twee hoofdgroepen; projectgelden en apparaatsgelden. Deze gelden komen uit verschillende bronnen en het aangegeven uit welke bron - en dat over de laatste 40-50 jaar - is ondoenlijk en onoverzichtelijk. Nu is het wel zo dat er op verschillende momenten bronnen bijkomen; bv. de overheid, de EEG en de Gereformeerde Kerken in Nederland. Naast de structurele bijdragen zijn er vanaf de jaren 60 ook grote nationale acties die een grote invloed hebben op de inkomsten. De bovenstaande invloeden worden hier wel aangegeven.

Weergave uitgaven.

De uitgaven kunnen op vele verschillende manieren worden weergegeven; o.a. naar hulpsoort (nood/structureel of voedsel/vluchteling/anders), naar herkomst (wie betaalt welk project) en naar werelddeel. Hier is gekozen om de uitgaven weer te geven naar werelddeel.

Hoe gaat het met SOH?

Een indicatie of het goed gaat met SOH is de hoeveelheid geld (in procenten) dat zij van de giften afhalen om de apparaatskosten te dekken, de zogenaamde omslag. Deze praktijk is gestart in 1960 en wordt nog steeds toegepast. Wanneer de aandacht voor SOH en haar werk bij verschillende organisaties niet zo groot is komt er weinig geld binnen, ook voor het apparaat. Om toch te kunnen werken moet daar geld voor worden vrijgemaakt. In eerste instantie worden de "verliezen" opgevangen door verschillende balansposten, maar vanaf 1960 gaat men een omslag op de inkomsten heffen, omdat de kosten toch gemaakt worden om de inkomsten te verkrijgen en de projecten goed te laten verlopen. Nu is hier gekozen voor hoe meer omslag, hoe slechter het met SOH gaat.

Nagaan of SOH een toename in inkomsten

7.2 Grafieken

enkele grafieken **ZIE TABELLEN VAN ROB VISSER** (ook op deze CD-ROM)

inkomsten apparaat

inkomsten projecten

inkomsten totaal (misschien drie in een)

uitgaven apparaat

uitgaven projecten

uitgaven totaal

uitgaven naar werelddeel

7.3 Enkele conclusies en observaties

Omslag administratiekosten.

Om de kosten van het apparaat te dekken zijn er verschillende bronnen. Deze bestaan o.a. uit; administratie, salarissen, reiskosten, correspondentie, huur, enz. Tot 1960 worden deze kosten voornamelijk door de participanten opgebracht. Daarnaast rekent SOH een omslag voor administratiekosten over de inkomsten voor de vluchtelingen uit Shanghai. Dit geld is afkomstig van de overheid. Vanaf 1960 zijn deze bedragen niet meer voldoende om de kosten van het bureau te dekken en er moet een oplossing komen.

Er zijn een tweetal mogelijkheden: 1) deel van de giften hiervoor reserveren (enkele procenten) en 2) grotere bijdrage aan de lidkerken vragen. Het wordt een combinatie van beiden. De meeste kerken betalen niet meer omdat de draagkracht dit niet toelaat; de NHK verhoogt haar bijdrage van f21.000,- per jaar naar f22.500,- per jaar. Een extra voordeel is dat de GKN gaat bijdragen (f3750,- per jaar tot 1967).

De omslag wordt geheven over bijdragen met een bestemming (eerst 5%, al snel 10% en vanaf 1967 15%). Wanneer ook dit niet voldoende oplevert wordt vanaf 1967 ook een omslag over de giften zonder bestemming geheven (20%, in

'69 gelijk getrokken met andere naar 15%).

Van 1971 tot 1981 zijn de percentages voor de omslag:

20%: giften met bestemming

50%: giften zonder bestemming

10%: giften voor AAP (vanaf 1979)

Van 1981 tot 1987 zijn deze:

20%: giften met bestemming

30%: giften zonder bestemming

12%: giften voor AAP (15% vanaf 1984)

Van 1987 tot 1994 zijn deze:

15%: alle giften (AAP valt buiten apparaat SOH)

Omslag 1994:

15%: giften met bestemming

20%: giften zonder bestemming

Na 1973 gaat ook de regering meebetalen aan enkele kosten van het bureau. De discussie over de dekking van de apparaatskosten blijft door de hele geschiedenis van SOH spelen en wordt ook niet opgelost.

Jaren x 1.10 ^e	Uitgaven Afrika; incl. M-O.	procen- Azië	tueel Amerika	naar Europa	werelddeel Divers
1994	67	14,0	10,0	9,0	bij Eur.
	69,4	10,2	13,6	6,8	idem
	70,0	8,4	18,4	3,2	idem
	80,8	8,0	9,4	1,8	idem
1990	59,3	12,1	19,3	6,9	2,4
	50,4	27,1	17,1	5,4	bij Eur.
	54,5	14,7	26,8	1,2	2,8
	54,4	16,1	23,9	0,1	5,5
	36,5	16,7	18,9	2,8	25,1
1985	52,0	12,8	17,3	0,9	17,0
	51,8	18,8	19,0	1,7	8,7
	?	?	?	?	?
	44,1	26,2	3,1	5,3	21,3
1980	18,7	38,7	5,8	30,0	6,8
	30,0	36,0	22,2	3,0	8,8
	19,9	55,8	6,1	3,5	14,7
	32,0	27,5	23,2	3,8	13,5
	16,1	45,7	19,2	6,3	12,7
	26,7	27,0	12,3	4,6	29,4
	1975	18,5	41,9	25,0	6,1

	25,5	54,3	4,3	4,4	11,5
	29,1	42,7	11,7	2,1	14,4
	17,1	73,8	2,5	1,5	5,1
	26,9	63,3	2,2	5,3	2,3
1970	49,7	17,1	19,4	3,6	10,2
	81,1	7,1	1,1	6,3	4,4
	69,0	13,4	1,0	8,9	7,7
	13,9	39,1	3,4	18,8	24,8
	13,3	49,5	7,2	8,5	21,5
1965	20,9	50,8	1,6	6,8	19,9
				9,8	
1960	17,0	16,0	10,9	16,9	39,2
	10,1	25,3	3,3	18,5	42,8
	2,0	15,4	10,8	63,2	8,6
	5,7	4,2	0	87,1	3,0
	0	0	0	95,4	4,6
1955	0	0	0	100?	0
	0	0	0	100?	0
1953	0	0	0	100?	0

Laatst keer bewerkt: 13/6/96

8. Definitie en Organisaties

In dit hoofdstuk worden enkele definitie (8.1) van woorden uit de tekst gegeven zoals zending, werelddiakonaat. Daarnaast (8.2) wordt van enkele organisaties, die verder niet beschreven worden, maar wel belangrijk zijn voor SOH aangegeven wat voor soort organisaties het zijn en wat de band ermee is.

8.1 Definitie

Diakonaat en Zending.

(vooral uit Oecumenische Leergang 17, mr. R.W. Kijlstra)

Diakonie, een woord afgeleid van het Griekse woord 'diaconia', wat 'aan tafel bedienen' betekent. In de Bijbel wordt het ook gebruikt, maar daar heeft het een aantal betekenissen. De betekenis gaat van 'dienst', via de hulp aan mensen in nood naar iets dat het gehele leven omvat. Diakonie kan dus een dienst aan geloofsgenoten zijn, maar zeker ook een dienst aan anderen die hulp nodig hebben.

In de beginjaren van de kerk boden gemeenteleden en gemeenten elkaar onderling al hulp, alhoewel ze het soms over geloofszaken niet geheel eens waren.

Na de Reformatie gaat de vormgeving van de diakonie verschillen vertonen tussen de Rooms-Katholieke benadering en de Christelijke niet-Rooms-Katholieke.

In de Rooms-Katholieke kerk werd het diakonaat bijna uitsluitend gezien als voortkomend uit en dienstig aan de missionaire en apostolische taak van de kerk. In de niet-Rooms-Katholieke benadering is de diakonie een afzonderlijke taak en krijgt daardoor een andere benadering. De diaken in deze kerken is een 'leek' en de diakonie heeft het karakter gekregen van hulpverlening namens de kerken aan hen die, door welke omstandigheid ook, niet in staat zijn in eigen behoefte te voorzien. Al snel omvat diakonie ook de hulp aan gemeenten in andere landen.

Mondiaal denken zoals we dat nu in de kerken zien bestond nog niet. Dit ontstond doordat door missie en zending de

nood van mensen veraf zichtbaar werd. De verandering van diakonaat naar werkelijk werelddiakonaat wordt vindt pas plaats in deze eeuw en grotendeels zelfs na 1945.

Naast diakonaat heeft altijd de zending gestaan. Onder zending wordt in eerste instantie de verspreiding van het evangelie verstaan, maar naast de prediking heeft zending ook altijd de hulp aan derden ingehouden.

De Nederlandse protestantse kerken zagen zending lange tijd als taak voor de overheid, maar vanaf het einde van de 19^e en in de 20^e eeuw nemen de protestantse kerken de zending op als taak. Vanaf dan hebben de zendelingen volledige ambtelijke bevoegdheid, terwijl voor die tijd deze zendelingen in Nederland geen preekbevoegdheden hadden.

Werelddiakonaat

De benaming werelddiakonaat ontstond pas in de jaren 60 en hiermee wordt het diakonale werk bedoeld dat door de kerken en/of kerkelijke organisaties verrichten over de grenzen van hun eigen land.

Ontwikkelingssamenwerking

Hieronder wordt meestal hetzelfde werk gevat als bij werelddiakonaat, maar dan verricht door organisaties die geen kerkelijke achtergrond hebben en/of overheden. Dit woord is ontstaan uit het woord ontwikkelingshulp, nadat het oude eenrichtingsverkeer van geveer en ontvanger groeide naar partnerschap.

8.2 Enkele organisaties waarmee SOH samenwerkt.

In deze paragraaf enkele organisaties waar SOH banden mee heeft in vogelvlucht. Dit zijn bij lange na niet alle organisaties en ook niet uitputtend beschreven, maar deze organisaties worden behandeld om aan te geven dat er verschillende soorten organisaties zijn op verschillende niveau's waarmee SOH contacten heeft.

8.2.1 In Nederland.

Bureau Beleidsbeïnvloeding Ontwikkelingssamenwerking (BBO)

De partners overzee van de participerende organisaties kwamen met de vraag om meer aandacht te besteden aan het overheidsbeleid in eigen land en hierop is positief gereageerd. In 1992 werd het BBO opgericht door kerkelijke organisaties omdat de lidorganisaties een meer samenhangende manier van beïnvloeding van de politiek in Den Haag, waar het bureau gevestigd is, wilden.

De taak van het bureau werd geformuleerd als:

"informereren en beïnvloeden van de 'noordelijke' beleidsmakers, met de bedoeling te bevorderen dat zij een beleid voorstaan waarbinnen meer rekening wordt gehouden met de belangen van de armsten in de wereld."

Het initiatief kwam van 8 "ontwikkelingsorganisaties" met partners overzee en in de laatste fase van de voorbereiding werden er ook 2 organisaties uitgenodigd als waarnemers die uitsluitend in Nederland werken. Deze organisaties zijn werkzaam op het gebied van educatie en vorming t.b.v. de kerkelijke achterban in Nederland en daarmee onontbeerlijk als schakel bij de gewenste samenhang van projectenwerk, informatievoorziening en lobby.

Het bureau kreeg geen eigen rechtspersoonlijkheid en daarom moet deze functie door een van de participanten worden bekleed. De katholieke participanten wilden eigenlijk dat BBO wel een eigen rechtspersoonlijkheid kreeg, maar de protestantse organisaties niet. Deze laatste wilden dit niet om ervoor te zorgen dat de betrokkenheid van de participanten verder blijft gaan dan pure participatie. De voorzitter van BBO is een onafhankelijk persoon, hij/zij vertegenwoordigt niet een van de deelnemende organisaties.

Het bureau kiest elk jaar een aantal aandachtspunten gebaseert op haalbaarheid en prioriteit en neemt gedurende het jaar ook zaken op zich die zich onverwacht voordoen.

De participanten van het BBO zijn:

Nederlandse Missie Raad (NMR), CEBEMO, Bisschoppelijke Vastenactie Nederland (in '94 met CEBEMO samen), OIKOS, CMC, Raad voor de Zending van de NHK, CZWD, CWD, Solidaridad, ICCO en SOH.

Europa Commissie/Europa Desk:

De Commissie bestaat al vanaf 1972 als diakonaal orgaan voor Midden- en Oost-Europa. In deze commissie zaten verschillende kerkelijke organisaties; SOH, Generale Diakonale Raad en Deputaten voor Zending en Werelddiakonaat. In 1987 is de deelname van SOH gestopt i.v.m. haar nieuwe mandaat en deze taak werd overgedragen aan het BID. De hulp die de commissie in de jaren tot 1989 gaf (o.a. sturen van bijbels) was grotendeels stille hulp om de ontvangers niet in problemen te brengen. De hulp kan vanaf de val van de muur vrijelijk worden gegeven en ontvangen. Met deze omwenteling kwam er ook een omwenteling in de verhouding tot de partners in Midden- en Oost-Europa; er kon begonnen worden met de opbouw van echte partnerrelaties in gelijkwaardigheid en wederkerigheid.

In 1993 werd SOH door de Wereldraad gevraagd om in Macedonië een hulpverleningsstructuur op te bouwen en daarmee was het werkgebied van SOH weer in Europa beland. Het jaar daarvoor had de Nederlandse overheid geld beschikbaar gesteld aan de organisaties in het medefinancieringsprogramma voor landen in Oost-Europa en de voormalige Sovjet-republieken in Centraal Azië (niét Midden-Europa). ICCO besloot toen om op bescheiden schaal in deze regio te gaan werken.

Na deze ontwikkelingen besloten de protestantse werelddiakonaten, SOH en ICCO om gezamenlijk dit werk ter hand te nemen en op 1 september 1994 werd het Europa Desk opgericht met als werkterrein Midden- en Oost-Europa en Centraal Azië. De deelname van de werelddiakonaten loopt via de Europa Commissie. De doelstelling van de Europa Desk is om de contacten met nieuw opgerichte dan wel op te richten organisaties en commissies op kerkelijk gebied te onderhouden of te leggen. Daarnaast wordt door de participanten geld afgedragen om projecten op allerlei gebied te financieren. Het geld wordt uitgekeerd aan plaatselijke organisaties indien mogelijk om hiermee de ideeën en eigen initiatief te stimuleren (zelfde werkwijze als SOH).

Ter illustratie 2 voorbeelden van projecten; Albanië en Moldavië.

In Albanië wordt het geld via Agrinas besteed. Hier wordt met kleine boeren gewerkt aan de verbetering van de landbouw met, alweer indien mogelijk, Albanese deskundigen en overheidsinstellingen.

Het project in Moldavië is ontstaan op aanvraag van de Unie van Baptistengemeenten in deze regio. Dit project heeft tot doel het opzetten van basisgezondheidszorg in verschillende plaatsen omdat de voormalige Sovjet-republiek op dit gebied in deplorabele toestand verkeerd.

Raad van Kerken in Nederland:

Raad bestaat zoals hij nu is sinds 1968 toen de RKK en de GKN toetraden als leden. De uitgangspunten van de Raad van Kerken (en doelstellingen) zijn sindsdien:

- In preambule van statuut baseert Raad zich op het gemeenschappelijke uitgangspunt dat de kerken in getuigenis en dienst gestalte willen geven aan de gemeenschap van kerken, in het geloof in de ene Heer Jezus Christus, het hoofd der kerk en de Heer der wereld.
- Samenzijn en samen handelen van kerken in de Raad zijn erop gericht dat ze zich zo volledig mogelijk laten invoegen in Gods heilswerk in deze wereld, waardoor de katholiciteit van de kerk ook in belijden en kerkorde tot een zichtbare eenheid leidt (Proeve van beginselverklaring, '71)
- Deze katholiciteit omsluit een rijke pluriformiteit. de eenheid moet groeien vanuit de gemeenten en parochies. (Proeve van beginselverklaring, '71)

Van de participanten van SOH zijn verschillenden lid van de Raad en enkelen niet. Hieronder een overzicht van dezen:

Lid: NHK, GKN, ELK, OKK, RB, DB, EBG, Quakers.

Gastlid: NPB, LdH, Vereniging Orthodoxen St. Nicolaas van Mira (NvM).

Waarnemers: Bond van VEG, Zevende Dags Adventisten (ZDA).

Ex-lid: UBG (tot '63 lid, i.v.m. vrijzinnigen weggegaan).

Geen lid: Christelijk Jongeren Verbond (YMCA, geen kerkgenootschap)

Ook heeft zij nauwe contacten met de Wereldraad van Kerken waarvan zij een associated council is.

8.2.2 In Europa.

APRODEV

In 1990 bundelen een aantal hulporganisaties in de Europese Economische Gemeenschap (nu Europese Unie) hun lobby, andere contacten en richten de organisatie APRODEV (Association of PROtestant DEvelopment organizations) op.

De doelstelling en het mandaat van de organisatie is erg breed opgesteld en houdt o.a. in het beïnvloeden van het proces van besluitvorming in de EU-instituten om ontwikkeling met de mens als centrale thema te promoten in het Europese beleid. Verder moet Aprovev de toegang van de leden tot de onderdelen van de EU vergemakkelijken, ook m. b.t. de geldstromen, en onderlinge uitwisseling van informatie bevorderen.

Als laatste is de organisatie ook bedoeld om nadere samenwerking tussen de leden te bevorderen en te versterken.

De 14 lidorganisaties van Aprovev zijn:

Brot für Alle, Brot für die Welt, Christian Aid, Church of Sweden Aid, CIMADE, Danchurchaid, Diakonia, EZE, Hungarian Interchurch Aid, Finnchurchaid, ICCO, Icelandic Church Aid, Norwegian Church Aid, SOH (Dutch Interchurch Aid).

8.2.3 In de Wereld.

Wereldraad van Kerken:

Deze Raad bestaat sinds 1948 officieel en officieus sinds 1938. Zij is gevestigd in Genève, Zwitserland en is een oecumenisch samenwerkingsverband van ongeveer 300 kerken over de gehele wereld.

Basisformule: (constitutie van 1961). "een gemeenschap van kerken die de Heer Jezus Chr. als God en Heiland naar de Schriften belijden, en die op grond daarvan tezamen hun gemeenschappelijke roeping trachten te vervullen tot eer van de ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest".

Van de participanten van SOH zijn verschillende lid van de Raad en enkelen niet. Hieronder een overzicht van dezen:

Lid: NHK, GKN (sinds '71), OKK, ELK, DB, RB

Ex-lid: UBG (tot '63 lid; i.v.m. vrijzinnige kerken weggegaan).

Geen lid: VEG, ZDA, NPB, LdH, Quakers, NvM, YMCA, EBG.

De band die SOH met deze organisatie heeft is bijzonder omdat SOH d.t.v. deze organisatie is opgericht. Niet de stichting, maar de commissie in 1945 is door de toenmalige algemeen-secretaris van de wereldraad opgestart als een dependance van de afdeling Interkerkelijke Hulp van de raad. De banden met de wereldraad zijn altijd aanwezig gebleven en in de eerste 20 jaar van het bestaan van de commissie en stichting lopen de meeste contacten over hulp via deze organisatie.

Bestuur:

1977:

R. de Zeeuw ADS, voorzitter

mevr. J.M. Bergeren NPB, vice-voorz.

Gülcher penningmeester

J. ter Braak UBG

ir. Herwijnen Rem.

Hooykaas Quaker

J. de Jonge VEG

Kok-Frimer Larsen OKK

Meeuwes EBG

v/d Veen NZR

Rigters NZR

Verpoorte LdH

Vroom de Geus NHK

Van Zadel ELK

1978:

dhr.mr. G.Chr. Kok OKK, voorzitter

Vroom-de Geus NHK, vice-voorz.

Gúlcher penningm.

Bergeren NPB

Ter Braak UBG

dhr.drs. H.J. Crietee adviseur

dhr.prof.dr.H.A.M. Fiolet adviseur, secr. RvK

Herwijnen Rem.

Hooykaas Quakers

De Jonge VEG

dhr.mr. R.W. Kijlstra ADS

Meeuwes EBG

Rigters adviseur, NZR

van der Veen adviseur, NZR; secundus voor Rigters

Verpoorte LdH

van Zadel ELK

1979:

Glimmerveen in bestuur SOH

1980:

ZDA erbij.

1981:

dhr.mr. G.Chr. Kok (OKK, voorz.)

dhr.drs. D. Scheele (?, vice-voorz.)

dhr. C.P. Gülcher (penn.)

Mevr. G. van den Akker (NHK)

mevr. W. Besemer-Swierstra (NPB)

mevr. A. Bos (VEG)

dhr.drs. J. ter Braak (UBG)

mevr. S.H. Hooykaas (Quakers)

dhr.ir. J.M. Jacobs (Rem.)

mevr. S.S.J. Kleef-Hillesum (OKK, sterft op 7/6/84)

dhr. R.W. Kijlstra (ADS)

dhr. S.O. Meeuwes (EBG)

dhr. kap. D.C. Verpoorte (LdH)

dhr. T.L. van Zadel (ELK)

dhr.ds. J. Reith (ZDA)

dhr. F. Brouwer (adviseur CJV/YMCA)

dhr. P. Bijleveld (adviseur NZR)

dhr.ds. R.J. van der Veen (secundus NZR)

dhr.prof.dr. H.A.M. Fiolet (adviseur RvK)

dhr. H. Glimmerveen (adviseur voor vluchtelingenzaken)

Zit een adviseur van CJV in bestuur maar CJV participeert nog niet (nog steeds 12 kerken).

1983:

CJV is toegetreden

1984:

(veranderingen tov 1981)

dhr.ir. F.J. de Vos (penningm.; opvolger Gülcher)

dhr Brouwer van CJV is nu lid.

dhr.drs. G.J. van Butselaar (adviseur secund. NZR, opvolger Van der Veen)

Glimmerveen is Assessor?!

mevr. N. de Haas-Stoffel (Quakers, opvolger Hooykaas)

mevr. Hebly-Vrijhof (NPB; opvolger Besemer)

mevr. A.J. Moliijn-Dekker (OKK; opvolger Kleef; gestorven)

mevr. C.H.E. Nieukerken (adviseur)

dhr.dr. J. van Raalte (EBG; opvolger Meeuwes)

dhr.drs. A.F. Steens (ZDA; secundus, erbij gekomen naast Reith)

mevr. C. van Straten-Bargeman (ADS; naast Kijlstra)

mevr. T. de Veije (ELK; naast Zadel)

dhr. Th. van der Voort (adviseur Ver. Othodoxen H. Nic. van Myra)

Staf:

1970-'84: dhr. H. Akkerman (secr. financiën, sinds 1970)

na '71-?(voor '81): dhr J. Alma

1960-?(voor '81): mevr. G. van Boeyen (afd. emigratie)

na '71-heden: mevr. Th.J. van Hattem-de Visser (typiste/receptioniste, later secretaresse)

na '71-voor '81: mevr. H.J. Harsveld

1971-'89: drs. P.P. van Lelyveld (alg. secretaris; vanaf 1-11-77 tot 1/3/89)

1974-heden: mevr. T.Ch. Kramer-Slats

na '71-: mevr. J.A.P. Ris (adm.mdw., later ass. boekhouder)

na '71-heden: mevr. A.M. van Setten

1977-voor '81: mevr. C. Vianen (vanaf 1-4-77)

1962/3-voor '83: dhr. G. Voskamp (boekhouder; voor 1965 halve dagen)

na '71-voor '81: mevr. I. v.d. Water-Beckerman

1969-1977: mevr. Went (alg. secretaris; tot 1/11/77)

In 1980 werkte Jacques Willemse al bij SOH (heeft een redactioneel stukje voor jrsvl. 1979 geschreven).

1981:

Medewerkers SOH: 14 mdw + 1 huishoudelijke staf.

1981: dhr. M. Albersen (junior mdw. (gewetensbezwaarde))

tussen '77 en '81-'87: mevr. D.B. van Dorp (secr.;1/9/87)

na '77-voor '81: mevr A.B.I. Ipenburg (adm. mdw.)

na '77-voor '87: mevr.ir. W.H. Parmentier (mdw. voedingshulp)

na '77-heden: mevr. A.C. Slomp (projectmdw)

na '77-1992: dhr. J.F. Willems (boekhouder;dec. 1992)

na '77-heden: dhr. J.N. Willemse (secr. voor projecten en informatie)

na '77-voor '81: mevr. I.F. van de Water (huishoudelijke staf)

1983:

Personeel: 16 vast + 1 huishoudelijke dienst + 1 vrijwillig

Is de opstelling een soort indeling in afdelingen??

na '81-'91: mevr. I.F. Beckermann (huishoudelijke dienst)

na '81-voor '87: G.M. Dekker (postkamer en reproductie)

na '81-'87: mej. D.B. van Dorp (secr.;sept. '87, daarna vrijwilligster documentatie (even))

na '81-voor '85: drs. J.S. van Grieken (voorlichting en fondsenwerving)

van Hattem

na '81-heden: drs. J.A.W.M Heijs (Energie voor mijn naaste, daarna Voedingshulp ('87))

Kramer-Slats

na '81-'87: mej. M.F.J. Lampers (adm.mdw.; febr. '87)

Lelyveld

Parmentier

Ris (ass.boekhouder)

Setten

mevr.drs. A.C. Slomp-Mobach (AAP)

na '81-na '85/voor '87: mevr. G. v. Vliet-Kistemaker (part-time vrijwilliger)

Willems

Willemse

na '81-na '85/voor '87: mevr. Van Woersem-Kroes (part-time mdw.)

1984:

Personeel: (veranderingen tov 1983) 18 vast + 2 vrijwill + 1 huish. dienst

1984-heden: dhr.drs. H. van Aken (projectmdw. rampen en vluchtelingen hulp)

1984-'87: dhr.ir. A. Bons (voorlichting en publiciteit; febr. '87)

1984-'89: dhr.ir. R. Kieft (voorl. en publ.; opgevolgd 1/6/89)

1984-voor '87: dhr.drs. P. 't Lam (part-time vrijw)

Slomp-Mobach (secr. projecten en financiën, opvolger Akkerman)

1984-voor '87: dhr.drs. P. van Tuyl (tijdelijk part-time mdw voedingshulp en noodhulp)

na '85-'87: M. Notten (receptioniste-telefoniste, na 8/87 wordt ze invalster(vrijwilligster))

1988-'91: M. Notten begint nu als mdw. adressenbeheer.

1987-1989: Mirjam Baljet (volgt Notten op als recept.-telef.; tot 31/1/89)

1987-'90: Jan Delfgou (fin. adm.; 5/87-20/12/90)

na '85-'88: Edwin Hassink (vormgeving/voorlichting; 1/88)

na '85-'91: Corien Jansen (secr.; 6/91)

na '85-'89: Annemarieke Krabbendam (mdw. adresbeheer; 21/2/89)

1989-'92: Mirjam Kuhlmann (mdw. adresbeheer)

na '85-heden: Ad Ooms (voedingshulp)

Financieel overzicht
zie ook cijfers van Rob Visser, ook op deze CD-ROM

Jaren in f 1000.000	Uitgaven Afrika; incl. M-O.	procentueel naar werelddeel				Diversen
		Azië	Amerika	Europa		
1994	67	14,0	10,0	9,0	bij Eur.	
	69,4	10,2	13,6	6,8	idem	
	70,0	8,4	18,4	3,2	idem	
	80,8	8,0	9,4	1,8	idem	
1990	59,3	12,1	19,3	6,9	2,4	
	50,4	27,1	17,1	5,4	bij Eur.	
	54,5	14,7	26,8	1,2	2,8	
	54,4	16,1	23,9	0,1	5,5	
	36,5	16,7	18,9	2,8	25,1	
1985	52,0	12,8	17,3	0,9	17,0	
	51,8	18,8	19,0	1,7	8,7	
	?	?	?	?	?	
	44,1	26,2	3,1	5,3	21,3	
1980	18,7	38,7	5,8	30,0	6,8	
	30,0	36,0	22,2	3,0	8,8	

	19,9	55,8	6,1	3,5	14,7
	32,0	27,5	23,2	3,8	13,5
	16,1	45,7	19,2	6,3	12,7
	26,7	27,0	12,3	4,6	29,4
1975	18,5	41,9	25,0	6,1	8,5
	25,5	54,3	4,3	4,4	11,5
	29,1	42,7	11,7	2,1	14,4
	17,1	73,8	2,5	1,5	5,1
	26,9	63,3	2,2	5,3	2,3
1970	49,7	17,1	19,4	3,6	10,2
	81,1	7,1	1,1	6,3	4,4
	69,0	13,4	1,0	8,9	7,7
	13,9	39,1	3,4	18,8	24,8
	13,3	49,5	7,2	8,5	21,5
1965	20,9	50,8	1,6	6,8	19,9
	20,3	36,6`	1,2	21,6	20,3
	15,2	47,8	1,0	18,1	17,9
	26,9	43,6	-	8,3	21,2
	38,7	27,1	1,8	10,0	22,4
1960	17,0	16,0	10,9	16,9	39,2
	10,1	25,3	3,3	18,5	42,8
	2,0	15,4	10,8	63,2	8,6
	5,7	4,2	0	87,1	3,0
	0	0	0	95,4	4,6
1955	0	0	0	100?	0
	0	0	0	100?	0
1953	0	0	0	100?	0

1987: Indeling veranderd:

1984: Indeling veranderd: (natura "verdwijnt" uit jaarrekening) -> is dit het moment waarop VPO ook uit boeken gaat?

1983: EEG "verdwijnt" uit de boeken.

Alternatief Adoptie Plan in 1979 "opgericht".

andere opzet; giften worden voor 1972 niet gespecificeerd en de omslagen ook niet.

DOG is tot 1971, en ICCO tot 1970 (werd toen zelfstandige stichting), niet gezien als een projectuitgave, maar als apparaatskosten: probeer dit te verrekenen met de verschillende posten.

Een ander probleem is dat de inkomsten steeds moeilijker te achterhalen zijn als er verder in de tijd wordt teruggedaan!
VOOR 1972 ZIJN DE BEDRAGEN VOOR DE INKOMSTEN EIGENLIJK NIET MEER DAN EEN INDICATIE!!!

Berekening: Wat ik gedaan heb is de balanspost van "Schulden op korte termijn" en daarvan de post "Van derden..." genomen. Neem de post van het jaar waarvoor de inkomsten moeten worden berekend, tel daar de uitgaven voor projecten bij op en trek de post van het vorige jaar er vanaf. Het antwoord zijn de ingekomen giften met en zonder bestemming van dat jaar, inclusief omslag. Deze er nog af! Zoek de rente-inkomsten op en tel deze erbij op en daarmee heb je de inkomsten voor de projecten van derden dat jaar. Dan nog erbij nemen de inkomsten voor eigen projecten en klaar!

Er is een verschil in de som van de omslag uit bijlage 6 met die van blz 5 (= 116.000) en de omslag die opgeteld is bij de dekking van de apparaatskosten (=130.000). Wat moet hiermee gedaan worden? -> heb zelf 130.000 genomen T.o.v. voorgaande jaren worden de reserves anders gegroepeerd; meer samengenomen.

Tot 1967 wordt er een saldo berekend over de exploitatie van het apparaat. Giften zonder bestemming voor het eerst een omslag.

Tot 1967 staan projecten van derden en eigen projecten op de rekening baten/lasten, daarna aparte rekeningen.

Eind 1965 wordt ICCO opgericht.

Vanaf 1960 bestaat er een post voor "omslag administratie" bij de projecten t.l.v. derden. Hiervoor wordt er wel een omslag gerekend over geleverde diensten voor derden (o.a. Overheid ivm vluchtelingen Shanghai en Emigratieafd. en Adm. de Ruyterfonds), maar niet van projectgelden gehaald.

1959: 0,5 0,04 0,5 0,03

In 1958 is het aandeel van Europa in de projecten voor het laatst boven de 50%, in 1959 is het aandeel zo'n 17%. Azië heeft daarna het grootste aandeel. Tijdens de Biafra crisis wordt deze positie door Afrika overgenomen. Pas na rond 1984 heeft Afrika het grootste aandeel in de gelden.

1958: 0,5 0,04 0,4 0,03

Pas na '57 worden er projecten gesteund die buiten Europa vallen!

1957: 0,7 0,04 0,7 0,02

Tot 1956 ook grote bedragen voor het lenigen van de nood bij de Watersnoodramp in Nederland.

Voor 1956 wordt het vaag wat er met gelden gebeurt en of er aan projecten van de wereldraad wordt bijgedragen.

Waarschijnlijk zijn er inkomsten en uitgaven voor de watersnood, maar deze zijn niet zichtbaar gemaakt in de boeken.

Jaren	In:			In:	Uit:			Uit:
x f 1.10 ⁶	Totaal	Geld	Natura	Apparaat	Totaal	Geld	Natura	Apparaat
1994	72,4	43,3	29,1	3,9	69,4	40,3	zie In!	3,9
	55,4	45,7	9,7	3,0	58,0	48,3		3,7
	87,3	55,3	32,0	3,7	84,8	52,8		3,4
	93,5	38,7	54,8	3,1	92,3	37,5		2,8
1990	43,5	27,8	15,7	2,9	43,7	28,0		2,6
	37,6	26,2	11,4	2,3	49,3	37,9		2,4
	54,1	42,5	11,6	2,5	45,2	33,6		2,3
	25,9	17,2	8,7	2,2	25,4	16,7		2,0
	15,8	13,1	2,7	2,1	14,0	11,3		2,2
1985	18,3	13,6	4,7	1,9	21,6	15,0		1,9
	21,6	13,5	8,1	2,0	17,6	9,5		1,7
natura weg:	9,2	9,2	<- idem.	1,3	?	?		1,6
	6,7	6,7	enz.	1,4	6,5	<-idem		1,4
	6,8	6,8		1,2	7,0	enz.		1,1
1980	6,8	6,8		1,3	6,5			1,0
	4,2	4,2		1,1	3,1			1,0
	2,4	2,4		0,9	3,2			0,8
	2,9	2,9		0,8	3,1			0,8
	2,9	2,9		0,7	3,9			0,7
1975	3,5	3,5		0,5	3,8			0,6
	5,7	5,7		0,4	5,5			0,5
	8,1	8,1		0,4	4,6			0,4
	3,1	3,1		0,4	3,3			0,4
	4,0	4,0		0,1	5,8			0,3
1970	5,1	5,1		0,1	3,6			0,3
	6,2	6,2		0,1	4,9			0,2
	5,9	5,9		0,2	4,2			0,2
	1,1	1,1		0,15	1,0			0,15
	1,2	1,2		0,1	1,2			0,2
1965	1,3	1,3		0,1	1,1			0,1
	1,5	1,5		0,1	1,4			0,1
	1,3	1,3		0,05	1,2			0,1
	1,5	1,5		0,07	1,4			0,07
	1,3	1,3		0,06	1,2			0,06

1960	0,07	0,07		0,05	0,7			0,05
	0,5	0,5		0,04	0,5			0,03
	0,5	0,05		0,04	0,4			0,03
	0,7	0,7		0,04	0,7			0,02
	0,4	0,4		0,04	0,4			0,03
1955	0,01?	0,01?		0,01?	0,01?			0,03?
	?	?		0,01?	0,005?			0,04?
1953	?	?		0,02?	0,02?			0,03?

Er is niet bij alle cijfers rekening gehouden met het al dan niet meerekenen van de gerekende omslag. Het niet meerekenen van deze bedragen bij de uitgaven geeft een kleine verschuiving in de percentages.

Post Divers is inclusief de eigen acties (vooral jaren 50 en 60)

notities en aandachtspunten

[personen](#)

[feiten](#)